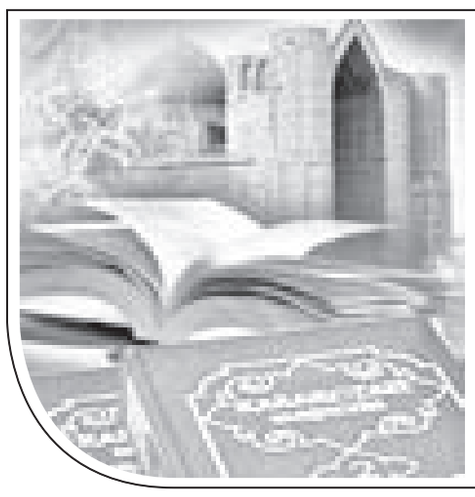

ТҰЛҒА ТАНУДА ҚАРАМА-ҚАЙШЫЛЫҚ КӨП

3-бет

Құрбанғали КАМАЛОВ,
Алматы қалалық сотының доғарыстағы судьясы:

«ӨТІНІШ АЙТҚАНДЫ ТЫҢДАСАҢ СУДЬЯ ЕМЕС, САУДАГЕР БОЛАСЫҢ»

4-бет

ҚАРА АҒАШ ТҮБІНДЕГІ ОҚИҒА

8-бет

ЗАҢ газеті

zangazet@mail.ru

№26 (3557) 7 сәуір 2023

ZANMEDIA.KZ

Қоғамдық-саяси, құқықтық газет

БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

ДЕПУТАТТАР АҚПАРАТТЫҚ ҚАУІПСІЗДІККЕ АЛАҢДАП ОТЫР

Қоғамда алаңдаушылық тудырған Петропавл қаласындағы бірқатар азаматтардың ҚР Конституциясына қайшы келетін мәлімдемелеріне наразылық Парламент мінберінен де айтылды. Жаңадан сайланған депутаттардың бұл тұрғыдағы сөзі батыл шықты.

(Соңы 3-бетте)

СҰХБАТ

Айдос СҰЛТАНОВ,
Түркістан облыстық сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының төрағасы:

СУДЬЯ ҚЫЗМЕТІ - ӘР ЗАҢГЕРДІҢ ҚОЛЫ ЖЕТЕ БЕРМЕЙТІН ҮЛКЕН ШЫҢ

– Айдос Едігеұлы, кезінде тергеуші болып қызмет атқарған екенсіз. Бұл қызметтің ауырлығы неде?

– Тергеуші болып қызмет атқару оңай емес. Бұл қызметтің маңызы ұқыптылық пен жауаптылыққа, сонымен бірге терең ойлауға негізделген. Қандай да бір қылмыс орын алған соң, тергеуші бірінші күннен бастап процессуалдық құжаттарды дұрыс және заңды толтыруымен қатар, оқиға бойынша логикалық сұрақтардың жауабын шеше білуі маңызды. Қылмыстық іс бойынша толық және жан-жақты тергеп-тексеру жүргізу әр қызметкердің қолынан келе бермейді. Ол үшін мықты процессуалист болу керек.

– Тергеу кезінде кімге көбірек алаңдайсыз: жәбірленушінің тағдырына ма, жоқ айыпталушының ертеңіне ме?

– 1997 жылы Шымкент қалалық ішкі істер басқармасының адам өлтіру, ауыр дене жарақаттарын салу және зорлау қылмыстарын тергеу бөлімінің тергеушісі қызметіне тағайындалдым. 2000 жылға дейін осы санаттағы қылмыстарды тергедім. Көптеген аса ауыр қылмыстарды тергеуге тура келді. Тергеуші ғана емес, адам ретінде де жәбірленушілердің тағдырына алаңдамай тұрмайсың. Сонымен бірге, айыпталушылардың қатесін түсініп қайта түзелуіне, қалыпты өмірге оралуына, қоғамнан қол үзбеуіне мүдделіміз.

– Тергеуші ретінде ең алғаш қолға алған ісіңіз есіңізде ме?

– Қызметке тағайындалғаннан кейін 2 аптадан соң адам өлтіруге қатысты екі қылмыс орын алды. Шымкент қаласы А.Молдағұлова көшесінің бойында орналасқан «Вишенка» балабақшасының ішінде 2 күзетшінің мәйіті табылған болатын. Сол қылмысты тергеп, тиісті кінәлі тұлғалар анықталды. Қылмыскер алыстан келмеген. Әлгі екі күзетшімен бірге спирттік ішімдік ішкен таныстары болып шықты. Іс сотқа жолданып, айыптау үкімі шықты. Кісі өліміне қатысты бірінші тергеген ісім болғандықтан, бұл жағдай есімде жатталып қалыпты.

(Соңы 5-бетте)

ТҮЙТКІЛ

ІЗДЕУДЕ ЖҮРГЕНДЕР КӨБЕЮДЕ

Бас прокуратураның хабарлауынша, соңғы үш жылда ғана қылмыс жасады деген күдікпен іздеу жарияланғандар саны 3 мыңнан асқан. Мәселен, ішкі істер органдарының желісі бойынша 400-і алаяқтық, 250-і ұрлық бойынша іздестірілуде.

Ауыр және аса ауыр қылмыстар жасады деген 400 күдіктінің 250-і іздеу жарияланғаннан кейін ұсталды. Бұдан бөлек халықаралық ынтымақтастық нәтижесінде, Қазақстанға қайтару мақсатында шетелдерден 500 адам ұсталған. Сондай-ақ, қылмыс жасап іздеуде жүрген 600 күдіктінің де жүрген жері анықталды. Олардың көпшілігі Ресей, АҚШ, Түркия, БАӘ, Қырғызстан мен Өзбекстанға жасырынған.

Құқықтық статистика және арнайы есепке алу органдарының порталына көз жүгіртер болсақ, осы аптада, тек дүйсенбі күні – 30, сейсенбі күні – 23 адамға іздеу жарияланған. Жынысы бойынша олардың алтауы әйел. Ұлты бойынша 28-і қазақ, 15-і орыс, үшеуі – кәріс және жетеуі татар, әзірбайжан, күрд, украин, дүнген, ұйғыр, кабардин. Азаматтығының дәрежесі бойынша: біреуі ТМД-ға қатысушы мемлекеттің азаматы (орыс), үшеуі қандас (1 орыс, 2 қазақ), екеуінің азаматтығы жоқ (қазақ).

2014 жылы қабылданған Қылмыстық-процестік кодексте адамдарды ұстап беру (экстрадициялау) туралы арнайы тарау бар. Адамды ұстап беру сұратылып отырған қылмыстардың ең болмағанда біреуі үшін бір жылдан кем емес мерзімге бас бостандығынан айыру түрінде жаза көзделген немесе адам бас бостандығынан айыру түріндегі жазаға сотталған және өтелмеген мерзімі кемінде алты айды құрайтын болса жіберіледі (579-бап). Қылмыстық процесті жүргізетін орган Қазақстан аумағында қылмыс жасаған және оның аумағын тастап кеткен адамды ұстап беру туралы өтінішхатқа қажетті құжаттарды қоса бере отырып, осы өтінішхатпен ҚР Бас прокуратурасына өтініш жасайды. Сондай-ақ, егер адамды ұстап беру қылмыстық жауаптылыққа тарту үшін сұратылса, өтінішхатқа күдіктінің іс-әрекетін алдын ала саралауды айқындау туралы қаулының, айыптау актісінің, айыптау хаттамасының, сотқа дейінгі жеделдетілген тергеп-тексеру хаттамасының, тергеу судьясының немесе соттың адамды күзетпен ұстау туралы қаулысының куәландырылған көшірмелері беріледі. Ал егер адамды ұстап беру үкімді орындауға келтіру үшін сұратылса, оның заңды күшіне енгендігі туралы анықтамамен бірге үкімнің көшірмесі беріледі. Шет мемлекеттің құзыретті органына Қазақстанға адамды ұстап беру туралы сұрау салумен Бас Прокурор немесе оның орынбасары Қазақстанның халықаралық шартында көзделген негіздер болған кезде жүгінеді (580-бап).

Осы арада жұртшылық арасында қызу талқыланып жүрген Күдебаев Серік Мырзақұлұлына қатысты іздеу салу туралы да айта кеткен жөн шығар. Оған іздестіру ісі 31 наурыз күні сот бастамасымен Жетісу облысынан тіркелген. Қазіргі таңда С.Мырзақұлұлы 2013–2020 жылдары Алматы қаласының 2012–2013 және 2020–2020 жылдары Алматы облысының ішкі істер департаментіне басшылық жасаған адам болғандықтан оның ісі бойынша тергеу амалдары өзі қызмет жасаған жерде емес, басқа қалаларда қаралған кезде мұндай жағдай болмас па еді деген ой туындап отыр. Яғни, сот пен тергеу органдары оның мүмкіндігін ескере отырып қашып кетпеуін алдын ала болжап білуі керек еді. Өйткені, сот, тергеу органдары тәжірибесі бойынша іс әділ қаралуы үшін жан-жақты амал жасауы тиіс. Бұл жерде осы талап сақталмады. Сондықтан қауіпсіздік шараларын қамтамасыз ете алмаған жауапты органдардың басшылары да жауапқа тартылуы тиіс.

Ерлік ЕРЖАНҰЛЫ,
«Заң газеті»

КЕЗДЕСУ

ТҮЛЕКТЕРДІ ЖҰМЫСПЕН ҚАМТУ МАҢЫЗДЫ

Сот әкімшілігі департаментінің өкілдері «Арна» колледжінің студенттерімен кездесті. Кездесуде студенттерге мемлекеттік қызметке және сот органдарына жұмысқа орналасу тәртібі түсіндірілді.

Шара барысында Ақмола облысы бойынша Сот әкімшілігі департаментінің басшысы Данияр Сапарбек және «Арна» Көкшетау жоғары колледжінің директоры Динара Тәкенова ынтымақтастық туралы меморандумға қол қойды.

Меморандумға сәйкес, департамент пен колледж кадрларды даярлау, түлектерді жұмысқа орналастыру кезінде бірлесіп жұмыс істейтін болады, дәрістер, студенттермен кездесулер өткізеді, емтихан комиссияларына қатысады. Сондай-ақ, студенттердің практикадан өтуіне, ғылыми зерттеулер жүргізуіне, конференциялар, көрмелер, конкурстар өткізу кезінде әдістемелік материалдармен алмасуына жағдай жасайды.

Департаменттің персоналды басқару бөлімінің басшысы Мадияр Бүркіт студенттердің жұмысқа орналастыру талаптары мен перспективасы туралы сұрақтарына жауап берді.

Ақмола облыстық сотының баспасөз қызметі

ЗАҢ ЖӘНЕ ЗАМАН

СОТ БҰЙРЫҒЫНЫҢ АТҚАРУШЫЛЫҚ ҚҰЖАТ КҮШІ БАР

Сот реформасының барлығы азаматтардың құқығы мен бостандығын мінсіз қорғауға бағытталған. Ал мінсіз қызмет тек сапаға ғана негізделмесе керек. Азаматтардың көңілінен шығып, сенімін нығайту үшін сот қызметі барынша ашық, мейлінше жедел, неғұрлым оңтайлы да түсінікті болғаны жөн. Әсіресе, бүгінгідей ақпараттық заманда уақытты үнемдеу, әуре-сарсаңның алдын алу аса маңызды.

Бұл тетіктердің барлығы заңнамаларда да барынша ескерілген. Азаматтық процестік кодекстің 13-тарауында қарастырылған бұйрық арқылы іс жүргізу де сондай ел игілігіне қызмет етіп отырған жаңашылдықтың бірі.

Бұл бастаманың қолға алынуына Жоғарғы Соттың «Сот төрелігінің жеті түйіні» деп аталатын стратегиялық жобасы ықпал еткені мәлім. Осы жоба шеңберінде сотқа деген сенімді арттырып, жұмысты оңтайландыру мақсатында бірталай заңға өзгерістер мен толықтырулар енгізілді. Соның ішінде «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне меншік құқығын қорғауды күшейту, төрелік, сот жүктемесін оңтайландыру және қылмыстық заңнаманы одан әрі ізгілендіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заңына енгізілген өзгерістің маңызы зор.

Осы заңға сәйкес Азаматтық процестік кодексі жаңғыртылып, бұрын оңайлатылған (жазбаша) іс жүргізу тәртібімен қаралған 10 талап, бұйрық арқылы іс жүргізу санатына ауыстырылды. Жалпы, бұйрық арқылы іс жүргізу жеңілдетілген сот өндірісіне жатады. 139-баптың 1-бөлімінде дәйектелгендей, сот бұйрығы дегеніміз даусыз талаптар бойынша шығарылған судьяның актісі. Сот бұйрығын шығару барысында жауапкер және талап қоюшыны олардың түсіндірмелерін тыңдау үшін арнайы сотқа шақырудың қажеттігі жоқ. Мұндай сот актілері даусыз талаптар бойынша жауапкерден ақшаны өндіріп алу немесе жылжымалы мүлікті талап ету туралы талап қоюшының арызы бойынша, сондай-ақ, заңда белгіленген немесе шартта көзделген жағдайларда дауды сотқа дейін реттеу тәртібімен жасалған келісімдерді орындау туралы талап қоюшының арызы бойынша электрондық нысанда шығарылады.

Сот бұйрығын қабылдауда ғана емес, сот бұйрығын дайындауда да өзгешелік бар. Мұндағы басты айырмашылық сот бұйрығының мазмұны сот шешіміне қарағанда айтарлықтай қысқа жазылады. Онда сипаттау және дәлелдеу бөлігі жазылмайды. Ең басты талап – талап даусыз болуы шарт. Даусыз талап түскеннен бастап үш жұмыс күні ішінде судья сот бұйрығын шығарады. Бастаманың негізгі артықшылығы да осында. Яғни, сот бұйрығы екі тараптың да уақыты мен қаржысын үнемдеудің, әуре-сарсаңға салмаудың тетігі. Сонымен қатар, сот бұйрығы барысында төленетін мемлекеттік баж шығыны жалпы тәртіппен қаралатын істерге қарағанда екі есе төмен. Өз кезегінде сот бұйрығы атқарушылық құжат күшіне ие болғандықтан, ол бойынша өндіріп алу сот шешімдерін орындау үшін белгіленген тәртіппен жүргізіледі.

Үш күннің ішінде сот бұйырғы шығарылған соң, құжат жауапкерге тапсырылуы тиіс. Сәйкесінше жауапкер де сот бұйрығында көрсетілген міндетті дер кезінде орындауы керек. Егер жауапкер Азаматтық процестік кодекстің 142-бабына сәйкес, талапқа қарсылық білдірсе, судья сот бұйрығының күшін жояды. Одан кейін іс ортақ тәртіппен қаралады. Ал жауапкерден заңда белгіленген мерзімде сотқа қарсылық түспесе, сот бұйрығы орындау үшін жеке сот орындаушыларының өңірлік палатасына жіберіледі. Сот бұйрығының атқарушылық құжат күші бар екенін де ескергеніміз абзал.

Назкен БАЙМАХАНОВА,
Жетісу аудандық сотының судьясы
АЛМАТЫ ҚАЛАСЫ

МӘСЕЛЕ

Жыл сайын Қазақстанда әйелдер мен балаларға қатысты әлеуметтік және тұрмыстық зорлық-зомбылық саны өсіп барады. Онымен күресу бағытында іске асырылып жатқан іс-шараның көптігіне, жазаның қатаңдатылғанына қарамастан зорлық-зомбылық азаймай отыр.

ӨМІР ЗОРЛЫҚҚА ШЫДАУ ҮШІН, КӨНУ ҮШІН БЕРІЛМЕЙДІ

Соңғы бір-екі аптаның ішінде-ақ еліміздің әр өңірінде жас балаларға қатысты жаға ұстатар сұмдық жайттарды көз көріп, құлақ естіп жатқаны өкінішті. Жалпы, отбасылық зорлық-зомбылық әлемнің әрбір елінде кездеседі. Тіпті, дүниежүзінде коронавирус пандемиясының таралуына байланысты карантин жарияланғалы тұрмыстық зорлық-зомбылық саны күрт артқан.

Әрине, зорлық-зомбылық үшін жаза жоқ емес. Мысалы, отбасындағы жанжал мен зорлық үшін Қытай, Бруней, Иран елдерінде өлім жазасы қарастырылса, Франция, Германия, Ұлыбритания сияқты Еуропа елдері мен Үндістанда бас бостандығынан айыру жазасы 5 жылдан бастап, өмір бойына дейін созылуы мүмкін. Біздің заманауи дамыған қоғамда тұратынымызға қарамастан, отбасылардағы тұрмыстық зорлық-зомбылық жағдайы өте жиі кездеседі. Көбінесе адамдар бұл туралы ашық айтпайды.

«Әкімшілік құқық бұзушылық туралы» кодекстің 10-тармағында жеке бастың құқықтарына қол сұғатын әкімшілік құқық бұзушылықтар қарастырылған. Тұрмыстық зорлық-зомбылық үшін кінәлі тұлғалар 73-баппен жауапкершілікке тартылады. Мысалы, құқық бұзушы отбасы-тұрмыстық қатынастардағы адамдарға сыйламаушылық көрсетіп, былапыт сөйлеп, қорлап тиісу, кемсіту, үй тұрмысындағы заттарды бүлдіру сияқты әрекеттерді жасаса, әкімшілік қамаққа алынуы мүмкін.

Ал, 73-1-бапқа сай, егер ұрып-соғып, денсаулыққа жеңіл зиян келтірсе, айыппұл салынуы мүмкін немесе әкімшілік қамаққа алынуы мүмкін. 73-2-бапта ұрып-соғу үшін қолданылатын жаза көрсетілген. Егер құқық бұзушы күш қолдану әрекеттерін жасаса, он айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға не он тәулікке дейінгі мерзімге әкімшілік қамаққа алуға алып келеді.

Елімізде тұрмыстық зорлық-зомбылық жағдайлары БҰҰ Бас Ассамблеясы қабылдаған Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясы мен Әйелдерге қатысты кемсітудің барлық нысандарын жою туралы конвенциясы, ҚР Конституциясы, Қылмыстық кодексі, Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексі, «Тұрмыстық зорлық-зомбылық профилактикасы туралы» заңы, «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» кодексі аясында қаралады.

Құқық бұзушыға әкімшілік шара қолданылады немесе балаға қатысты болса, ата-ана құқықтарын шектеу немесе айыру жазалары қолданылады. Ал жәбірленген тұлғаларға мамандандырылған дағдарыс орталықтарында көмек көрсетілуі мүмкін.

Мамандандырылған дағдарыс орталықтары тұрмыстық зорлық-зомбылықтан зардап шеккен тұлғаларға көмек көрсетеді, консультативті-психологиялық және заңгерлік көмекті тегін ұсынып, қажет болған жағдайда жәбірленушілерді медициналық мекемелерге жібереді, уақытша баспана береді. Осы ретте тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарының толық қауіпсіздігі мен анонимділігін қамтамасыз етеді.

Тұрмыстық зорлық-зомбылықтың күш көрсету, психологиялық, сексуалдық және экономикалық зорлық-зомбылық деген түрлері болады. Сот істі қараған кезде де осы жағдайлар ескеріледі. Мысалы, күш көрсету зорлық-зомбылығы – дене күшін қолданып жасалса, психологиялық зорлық-зомбылық – адамның психикасына қасақана әсер ету, оны қорқыту, қорлау, бопсалау немесе өміріне, денсаулығына қауіп төндіретін әрекеттер жасау болып табылады. Ар-намысы мен абыройын кемсіту де психологиялық зорлық-зомбылық болып табылады. Әрине, сексуалдық зорлық-зомбылық -адамның жыныстық еркіндігіне қауіп төндіретін құқыққа қарсы қасақана іс-әрекет. Ал, экономикалық зорлық-зомбылық – адамды заңмен көзделген құқығы бар тұрғын үйінен, тамағынан, киімінен, мүлкінен, қаражатынан қасақана айыру. Зорлық-зомбылықтың ең жиі кездесетін түрі – физикалық зомбылық. Физикалық зорлық болғаннан кейін міндетті түрде 103 нөміріне хабарласып, айту керек.

Азаматтардың құқығы мен бостандығын қорғайтын заңдар мен тиісті органдар, тұлғалар бар. Сондықтан әрбір адам бұл туралы білуі керек. Өмір шыдау үшін, көну үшін берілген жоқ. Әр адамда бір ғана өмір бар. Оны қалай сүресіз – ол сіздің қолыңызда. Сондықтан зорлық-зомбылыққа ұшырасаңыз немесе айналаңыздан байқасаңыз, үнсіз қалмаңыз. Себебі, оның арты қандай жағдайларға алып келетінін ойлаудың өзі қорқынышты. Бірден ішкі істер органдарына жүгіну қажет. Әкімшілік жауапкершіліктің өзі отбасын сақтап қалуға, адамды түзеуге, ес жиюға септігін тигізетіні анық.

Асел ДОСАЕВА,
Маңғыстау аудандық соты төрағасының міндетін атқарушы

ДЕРЕК ПЕН ДӘЙЕК

КӘМЕЛЕТКЕ ТОЛҒАН БАЛАНЫҢ АТА-АНА АЛДЫНДАҒЫ МІНДЕТІ ҚАНДАЙ?

Кәмелетке толған балалар еңбекке жарамсыз ата-анасына қамқорлық жасауға және оларға көмек көрсетуге міндетті. «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» кодекстің 145-бабында кәмелетке толған балалардың ата-анасын күтіп-бағу жөніндегі міндеттемелері көзделген.

Атап айтқанда, еңбекке жарамды кәмелетке толған балалар өзінің көмекке мұқтаж, еңбекке жарамсыз ата-анасын күтіп-бағуға және оларға қамқорлық жасауға міндетті. Алименттер сот шешімімен немесе тараптардың келісімімен төленеді. Алимент балалардың әрқайсысынан өндіріп алынады және ата-анасы мен балаларының материалдық және отбасылық жағдайын негізге ала отырып, алимент төлеу кезіндегі айлық есептік көрсеткіштің еселенген қатынасында белгілейді. Алимент өндіру туралы талап қою балалардың біреуіне қойылғанмен, сот осы ата-ананың еңбекке жарамды кәмелетке толған балаларының бәрін ескеруге құқылы.

Алайда, ата-ананың балаларына қатысты міндеттерін орындаудан жалтарғаны анықталса, балалар өздерінің көмекке мұқтаж, еңбекке жарамсыз ата-анасын күтіп-бағу жөніндегі міндетінен босатылуы мүмкін. Сондай-ақ, балалар ата-ана құқығынан айырылған ата-анасына алимент төлеуден босатылады.

Кәмелетке толған, асырап алынған балалардың асырап алушыларды күтіп-бағу жөніндегі міндеттері балалардың ата-ана алдындағы міндеті сияқты айқындалады. Сонымен қатар, кодекстің 146-бабына сәйкес кәмелетке толған балалар еңбекке жарамсыз ата-анасына қамқорлық жасамаған кезде және ерекше мән-жайлар, мысалы ата-анасының ауыр науқастануы, мертігуі, оны бөгде адамның бағып-күткені үшін ақы төлеу қажеттігі, оны медициналық-әлеуметтік мекемеге орналастыру және басқа жағдайлар болған кезде сот кәмелетке толған балаларды қосымша шығыстарды көтеруге тартуы мүмкін.

Сондай-ақ, ерлі-зайыптылардың арасында алимент төлеу туралы келісім болмаған жағдайда, алимент төлеуге қажетті қаражаты бар екінші жұбайдан немесе бұрынғы жұбайынан:

1) еңбекке жарамсыз мұқтаж жұбайының;

2) жүктілігі кезеңінде және ортақ баласы туған күннен бастап үш жыл бойы зайыбының;

3) ортақ мүгедек баланы он сегіз жасқа толғанға дейін бағып-күтуді жүзеге асырып отырған, сондай-ақ он сегіз жасқа толған соң ортақ мүгедек балаға I-II топтағы мүгедектік белгіленген жағдайда көмекке мұқтаж жұбайының алимент төлеуді сот тәртібімен талап етуге құқығы бар.

Алимент мөлшерін және төлеу тәртібін сот анықтайды. Кодекстің 150-бабына сай сот бұрынғы жұбайына алименттерді төлеуден босатуы немесе белгілі бір мерзімге шектеуі мүмкін, егер көмекке мұқтаж жұбайының еңбекке қабілетсіздігі құмар ойындарға, бәс тігуге, спирттік ішімдіктерге, есірткі, психотроптық заттарға, сол тектестерге салынуы салдарынан немесе оның қасақана қылмыстық құқық бұзушылық жасауы салдарынан орын алса; ерлі-зайыптылар некеде (ерлі-зайыптылықта) ұзақ тұрмаған (бес жылға дейін) болса; алимент төлеуді талап ететін жұбай отбасында лайықсыз мінез-құлық көрсеткен жағдайларда.

Сонымен қатар, сот шешімімен күтіп-бағуға құқығы бар жұбайы жаңа некеге отырса, осы кодекстің 148-бабында көзделген мән-жайлар жойылса, бұрынғы жұбайын күтіп-бағу жөніндегі міндет тоқтатылады.

М.ДЖУМАЕВА,
Қарақия аудандық сотының судьясы
МАҢҒЫСТАУ ОБЛЫСЫ

КӨКЕЙКЕСТІ

ТҰЛҒА ТАНУДА ҚАРАМА-ҚАЙШЫЛЫҚ КӨП

Қайта құру кезеңі мен жариялылық жылдарында басталып, тәуелсіздік жылдары жалғасын тапқан тұлғатану саласы қарама-қайшылыққа толы және одан әлі арылған жоқ. Әрине, тәуелсіздіктің алғашқы жылдары жарық көрген еңбектердің тарихи жады сусаған халық үшін ерекше маңызға ие болғаны сөзсіз.

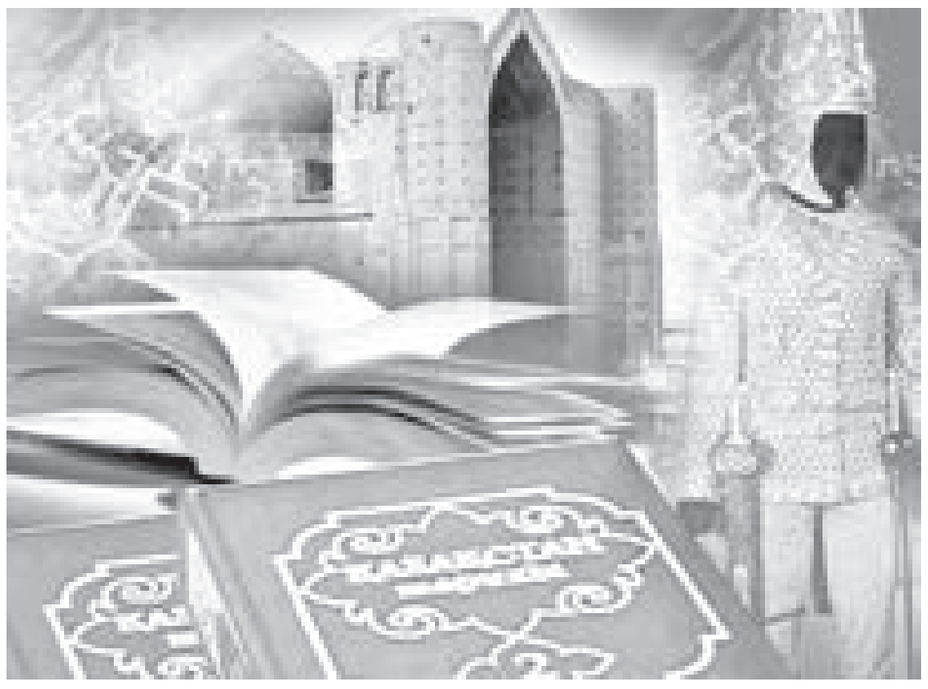

Бірақ, кеңестік кезеңде есімі ел есінен шығарылған немесе өзінің тарихи бағасын ала алмаған, қайраткерлігі мен қабілет-қарымы әртүрлі деңгейдегі қазақтың тарихи тұлғаларына арналған ірілі-ұсақты еңбектер бірінен соң бірі жарық көріп жатты. Осындай еңбектердегі тарихи тұлғалардың тұлғалық қасиеттері мен ұлтқа, мемлекетке сіңірген еңбектеріне беріліп жатқан бағалардың өзара ұқсастығынан кейін, бұлардың барлығын бір адам жазды ма деген ойға да қалатының рас.

Тәуелсіз Қазақстан тарихнамасында осы уақытқа дейін тұлғатанудың қарама-қайшылыққа толы болуының екі түрлі себебі бар. Біріншісі – кәсіби тарихшылардың саусақпен санарлықтай аздығы. Екіншісі – қазақ қоғамындағы жалпы тарих әуесқойларының әсіре белсенділігі. Кәсіби тарихшы белгілі бір тұлғаны зерттеп, оның тарихи портретін жасауға өз өмірінің ондаған жылдарын арнаса, тарих әуесқойлары аз уақытта «бұрқыратып» мақала жариялап жатады. Осының барлығы тарихи санасы толық қалыптасып бітпеген халықтың, тіпті зиялы қауым өкілдерінің тарихи тұлғаларға қатысты екі лагерьге бөлініп айтысып жатуына алып келеді. Әрине, ғылым негізі – ақиқат, ақиқат негізі толассыз ізденіс екені даусыз. Бірақ, ұлт тарихына қатысты барлық фактологиялық материалдарды жариялап, оларға тарихи түсініктеме бермей жатып баға беру – жалпы ғылым принциптеріне жат нәрсе.

Қазіргі қазақ қоғамы үшін Қазақ хандығын қалпына келтіру жолында күрескен Кенесары хан да Ұлы тұлға және оған қарсы шыққан бірқатар аға сұлтандар мен батырлар да ұлы тұлғалар болып отырғаны жасырын емес. Бір ғана Қазақстанның батыс бөлігі Исатай-Махамбет пен Жәңгір хан болып, екіге жарылып айтысамыз. Дәл сол сияқты, кеңес өкіметі орнаған тұста коммунист болып, қазақ халқына қызмет еткен тұлғаларға да қатысты ғылыми негізсіз сыңаржақ пікірлер көп. Бұл мәселе бізге дейін де көтерілді және бұдан кейін де жалғасын таппақ. Осы арқылы, отандық тарих ғылымының тұлғатану саласы үнемі дамып, тың теориялық және методологиялық негіздермен толығып отыруы тиіс деп ойлаймыз.

Бүгінгі таңдағы аса өзекті және қазақ тарихындағы көне жанрдың бірі болып табылатын тұлға тарихын зерттеудің методологиялық мәселелерін алғаш болып кешенді көтерген тарихшы-ғалым, академик М.Қозыбаев еді. Ол өзінің «Ғұмырнама жанрын зерттеу мәселелері» атты мақаласында жеке тұлғалар өмірі мен қызметін зерттеуге бөгет болған коммунистік идеологияға негізделген кейбір методологиялық ұстанымдарды көрсете отырып: «Ғұмырнама жазамын деген адам өз өмірін соған арнауы керек. Біздің қаһармандарға талдау жасауымыз көбінесе саяси тарихтың болмысын қайталайды. Тарихшы ғалымдар сол қаһарманның жағына күні бұрын шығып алады, оның жауымен жауласады, дауласады. Әлеуметтік психологиялық талдау әдісі жайына қалады. Әділдік, шындық жолы – баяндаудың арқауы, бірақ ол құрғақ декларациядан туындамайды, құжаттар, деректер жүйесіне сүйенеді. Осымен қатар, зиялы кейіпкерлердің қаракеті мен әрекетіне жан тебіренісі, оның ой-өрісінің даму заңдылығы, тұлғаның заманасы, ортасы концептуалдық мәселе болып қаралу орынды сияқты. Бұл арада тек тарихшы болу жеткіліксіз секілді. Көркем әдебиет пен тарих одақ құрып, тұлғаның тек кәсіби өнерін ғана емес, жан-дүниесін, тебіренісін, көзқарасын, адамгершілік рухын, адамдық болмысын, қуанышы мен ренішін, махаббаты мен қасіретін жан-жақты ашқанда ғана шығарма қаһарманы толыққанды бола алады», – деп ой толғаған еді. Отандық тарихнамада тұлғалардың тарихи портреттерін жасауды алғаш қолға алған тарихшы ғалымның осы тұжырымы бүгінгі тұлғатанушыларға шамшырақ болуы тиіс деп ойлаймын.

Яғни, қайраткер тұлғаның тарихын зерттеу дегеніміз – тұтастай бір тарихи кезеңнің тарихын зерттеу болмақ. Ол үшін тарихшыға энциклопедиялық білім қажет. Қазақстанның мемлекеттік мекемелерінің тарихын өмірінде оқымаған тарих факультеттерінің түлектері үшін Қазақстанның архивтері жүйесін түсінудің қиынға соғатыны да тұлғатанудың дамуына кедергі болып келеді. Осыған қарамай, бір шаблонға салынған жеке тұлғалар тарихын зерттеу – Қазақстанда ең көп зерттелген тақырыптардың бірі болып табылады. Тұлғатану бойынша жазылған зерттеу жұмыстарына қатысты арнайы тарихнамалық зерттеу жасала қоймағандықтан, ол зерттеулердің деңгейі мен ғылыми нәтижелері жөнінде тұщымды пікір айту қиынға соғады. Кейбір тұлғалар тарихы бойынша тақырыбы ұқсас екі диссертацияның қатар қорғалуы – бұл салаға арнайы тарихнамалық талдау жасаудың қажеттілігін көрсетеді деп ойлаймыз. Ұлттық тарихымыздың қайнар көзі болып табылатын «тұлғатану» жанрын жазуда төмендегідей қағидаларды басшылыққа алғанымыз жөн сияқты:

– Бір тарихи тұлғаны көтеру үшін, екінші бір тарихи тұлғаны төмендетуге болмайды. Яғни, қайраткерге баға бергенде оны басқа қайраткермен салыстыру арқылы емес, «осы қайраткер қазақ халқының дамуына қандай еңбек сіңірді немесе қандай үлес қосты?» деген сұраққа жауап беру арқылы баға берген орынды.

– Кеңес билігінің орнауы мен қалыптасуы жылдарындағы «алашордашыл» және коммунист қайраткерлерді бір-біріне қарсы қойып салыстыру, бір жағының әрекеті мен идеясын жақтау үшін екінші тарапты жамандауға жол беруге болмайды. Яғни, «бөліп ал да, билей бер» саясатының шырмауынан босану қажет. Себебі, ол кезде бір ғана шындық болды. Ол – жеңіске жеткен большевизм! Кеңес билігін Алашорда да мойындады, Т.Рысқұлов сынды коммунистер де мойындады. Басқа жол жоқ еді.

– Тарихи тұлғаның портретін жасауда оларды деңгейлерге бөліп баға беруге бүгінгі қазақ қоғамы асықпауы керек деп ойлаймыз. Өйткені, тарихи деректер әлі толық ғылыми айналымға шыққан жоқ, сондай-ақ, біртұтас ұлт болып қалыптасу процесі толық аяқталған жоқ.

Сәбит ШІЛДЕБАЙ,
ҚР Орталық мемлекеттік архивінің директоры, тарих ғылымының кандидаты

БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

ДЕПУТАТТАР АҚПАРАТТЫҚ ҚАУІПСІЗДІККЕ АЛАҢДАП ОТЫР

(Соңы. Басы 1-бетте)

Парламент Мәжілісінің дәстүрлі жалпы отырысында Ерлан Саиров пен Ермұрат Бапи заңнамалық құзыретін пайдаланып, құзырлы орын басшыларына арнайы сауал жасап, мәселенің өзектілігін, туындау себебін, болуы мүмкін салдарын жан-жақты жеткізіп, шешудің жолдарын ұсынды. Ерлан Биахметұлы өз депутаттық сауалын ҚР Бас Прокуроры Берік Асыловқа, Ұлттық қауіпсіздік комитетінің төрағасы Ермек Сағымбаевқа, Премьер-Министрдің орынбасары Алтай Көлгіновқа жолдады. Ерлан Биахметұлы бұл оқиғаның еліміздегі құқықтық сана және қоғамдық процестер саласындағы фундаменталды проблемалардың бар екендігін көрсететінін мәлімдеді. Оның айтуынша, азаматтар өздерінің іс-қадамдары үшін нақты заң алдында қатаң жауап беретіндігін сезініп, түсіну керек. Құқықтық мемлекет дегеніміз заң және тәртіп болса, ҚР Конституциясына сәйкес, іс-әрекеттері мемлекеттің территориялық тұтастығын бұзуға бағытталған қоғамдық бірлестіктер құруға және олардың қызметіне тыйым салынған. ҚР Қылмыстық кодексінде Қазақстанның тұтастығын бұзуға жария түрде шақыру әрекеттеріне ауыр жаза қарастырылған.

– Бұл оқиға еліміздің ақпараттық-қоғамдық саласында да терең проблемалардың бар екендігін көрсетті. Азаматтардың мемлекеттік өзін-өзі сезіну мәселесімен ешбір мемлекеттік орган жүйелі айналысып отырған жоқ, мемлекеттің және шекаралық аймақтардағы ақпараттық қауіпсіздік проблемасы ушығып тұр. Қазақстанда тұратын барлық ұлт өкілдеріне әлеуметтік, экономика, саясат салаларында өздерін көрсетуге, бейбіт, лайықты өмір сүруге барлық жағдай жасалған. Сондықтан, Қазақстанның әрбір азаматы мемлекеттің бірлігі мен еліміздің территориялық тұтастығы үшін аянбай еңбек етіп, күресуі керек, – дей келе депутат AMANAT партиясы фракциясы мүшелері Үкімет құзырлы органдармен бірлесе отырып, келесі жедел қадамдар жасауы маңыздылығын атап көрсетті. Нақты ұсыныстарын ортаға салды.

Ермұрат Бапи да депутаттық сауалын ҚР Бас прокуроры Берік Асыловқа жолдады. Ермұрат Сейітқазыұлы бұл оқиғаны – «Жаңа Қазақстан» идеясына қарсы бағытталған және оған тікелей төнген қатердің бірегей белгісі деп бағалау керек екенін мәлімдеді. Бұл өте қауіпті үрдіс. Сондықтан бұл мемлекеттік қаскүнемдікке қызмет бабымен ғана емес, азаматтық жауапкершілік пен перзенттік парыз тұрғысында алаңдаушылық білдіруіміз керек. Бұл реттегі ойын ол «Қазақстан Конституциясы мен тиісті мемлекеттік заңдар кез келген сепаратизмге қарсы тұра алады. Бірақ халықтық мүдденің қасиеттін қорғайтын «ұлттық намыс» деп аталатын тағы бір құдіретті күш бар» – дей келе біздің елдің намысын қорғаған ұлтжанды азаматтар Марғұлан Боранбаев пен Данат Намазбаев «ұлтаралық араздықты қоздырды» деген желеумен әрқайсысы 5 жылға сотталып кеткенін қынжыла ортаға салды.

Оның айтуынша, Қазақстанда болып келген сепаратизм синдромын және Петропавл қаласындағы жуықта болған жікшілденудің жиіркеніштi жағдаятын ескере отырып, Марғұлан Боранбаев пен Данат Намазбаевқа қатысты үкімді қайтадан қарайтын уақыт та, саяси себеп те, ұлттық қауіпсіздік мұқтаждығы да туды. Сондықтан Бас прокурор өзінің құзыретін пайдалана отырып, жаңадан пайда болған жағдаяттарға сәйкес, Қазақстанның Жоғарғы Сотынан М. Боранбаев пен Д. Намазбаевқа қатысты сот үкімін қайтадан қарауға және оларды түрмеден босатуға пәрмен беруі керек.

Жалпы, бұл отырыста депутаттар тарапынан біраз мәселелер қабырғасынан қойылды. Соның бірі мемлекеттік тілдің қолданысына қатысты болды. Бұл мәселені депутат Самат Мұсабаев көтерді. Самат Базарбайұлы өзінің депутаттық сауалын Мемлекеттік қызмет істері агенттігінің төрағасы Дархан Жазықбаевқа жолдап, мемлекеттік қызмет саласындағы қазақ тілінің жағдайына назар аудартты. Бұл орайда депутат заңмен бекітілген биік мәртебесіне қарамастан, бүгінгі күнге дейін мемлекеттік қызмет саласында ана тіліміздің орыс тілінің тасасында қалып отырғанын мәлімдеді. Оның айтуынша, бұған себеп болып отырған ҚР Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі төрағасының 2017 жылғы 21 ақпандағы №40 бұйрығына сәйкес, мемлекеттік әкімшілік лауазымына орналасуға арналған конкурсты өткізу қағидасында «ҚР мемлекеттік тілін білуге арналған тестілеуден өту үшін мән белгіленбейді» деген тұжырым. Бұл мемлекеттік қызметке өту барысындағы тапсырылатын тестілеуде қазақ тілінің қажеттілігі жоқ дегенді білдірді. Мұны нақты мысалдармен дәйектеді. Айқындалған талапқа сәйкес «Б» корпусының мемлекеттік қызметке өту сынағында 9 нормативтік құқықтық актілер бойынша қамтылған 130 сұрақтың белгілі бір межесі көрсетілген. Ал қазақ тілінен өту межесі айқындалмаған. Бұл ана тілге деген құрметтің мүлдем жоқтығын көрсетеді.

Сайлау барысында көп сынға ұшырап, кейбір істері күмән тудырған ең жас депутат Дәулет Мұқаев та үнсіз қалмады. Ол өзіне жете таныс баспана мәселесіне қатысты депутаттық сауал жасап, құзырлы орындарға бұл салада туындап отырған түйткілдерді жеткізді. Соның бірі, тұрғын үй бағытындағы мемлекеттік бағдарламалардың халықтың сұранысын қанағаттандырмай отырғанын орынды мәлімдеп, нақты ұсыныстар жолдады. Атап айтар болсақ, «Нұрлы жер» мемлекеттік бағдарламасы аясындағы «Бақытты отбасы» және «Шаңырақ» бағдарламаларының талаптарына өзгеріс енгізу қажет. Өйткені, «Бақытты отбасы» бағдарламасы елімізде 2019 жылдан бері жүзеге асырылып келеді. Жыл сайын бюджеттен 50 миллиард теңге төңірегінде ақша аударылып, 8 мыңға жуық отбасы үйлі болды. Бағдарлама аясында максималды несиелеу сомасы аймақтар бойынша (Алматы, Астана, Шымкент, Атырау, Ақтау) 15 миллион теңгеге тең еді. 2019–2020 жылдары бұл ақшаға 2 бөлмелі үй алуға мүмкіндік болса, қазіргі уақытта пәтер бағасы өскеннен тек 1 бөлмелі үй алуға мәжбүр. «Бақытты отбасы» бағдарламасы аясында көпбалалы отбасы деп, кемі 4 бала есептеледі. Олардың ата-анасын қоссақ, бір үйде кемі 6 адам. Дәл қазіргі уақытта жаңа үйлер конкурс негізінде берілгендіктен, кейбір отбасылар 32-40 шаршы метрлік бір бөлмелі пәтерде тұруға мәжбүр. Сондықтан да бұл бағдарламаға нақты өзгеріс қажет.

Осы орайда ол статистика айтып отырған үйленген жастардың 40 пайызға жуығының ажырасуына баспанасыздықтың себеп болып отырғанына назар аудартты. Жас отбасыларды баспанамен қамтамасыз ету біршама мәселелердің алдын алары сөзсіз. Мұқаев мырзаның айтуынша, бұл үшін «Жас отбасы» бағдарламасының бастапқы жарнасы 10 пайыздан аспауы керек. Бүгінгі таңда Отбасы банкі тарапынан жүзеге асып жатқан «Жас отбасы» бағдарламасында бастапқы жарна – 50 пайыз. Мұндай қаражат жинау жастарға қиындық тудырады.

Сол секілді 7-20-25 бағдарламасы бойынша талаптар өзгеру керек. Оған баспанасыздардың бәрі қатыса алмайды. Маусым сайын қойылатын лимит бағдарламаны қажет ететіндерге қолжетімсіз. Халық банктердің алдында түнеуге мәжбүр болуда. Бағдарлама 2029 жылға дейін созылады дегенімен, оған дейін аты бар, заты жоқ бағдарламаға айналуы әбден мүмкін. Мыңдаған адам банктен мақұлдау алғанымен, лимит кесірінен үйдің кілтін ала алмай жүр. Ал, жастарға берілетін жалдамалы пәтердің жыл сайын Астана, Алматы, Шымкент қалаларынан кем дегенде 1000-ы салынуы керек еді. Алайда, үйдің уақытында салынбауынан жастар жалдамалы пәтерлерін өткен жылы толық алмады. Яғни, бағдарлама жұмыс істеп тұрған жоқ. Жастар санаты 29 жастан 35 жасқа дейін өскендіктен, алдағы уақытта берілетін пәтерлер саны да өсуді талап етеді. Әрі бұл бағдарлама тек 3 қаламен ғана шектелмей, еліміздің барлық аймақтарында іске қосылу керек.

Тұтастай алғанда, Парламент қабырғасында халық көкейіндегі мәселелер белгілі деңгейде көтеріле бастағандай.

Айша ҚҰРМАНҒАЛИ,
«Заң газеті»

ЖАНЫҢДА ЖҮР ЖАҚСЫ АДАМ

АДАЛ ЕҢБЕК ЕЛ ҚҰРМЕТІНЕ БӨЛЕЙДІ

Білім мен біліктілік бәсекесінде Қуаныш Нұрланұлының бәсі жоғары. Ол өзінің жастығына қарамастан бүгінде төрт жоғары оқу орнын бітіріп, Қазақстанның іргелі мекемелерінде үлгілі еңбек етуде. Ресей халықтар достығы университетінде әлемдік экономиканы зерттеп экономика ғылымдарының кандидаты атанса, Ресейдің Сыртқы істер министрлігінің Дипломатиялық академиясында құқықтану саласы бойынша магистратура оқыды.

Мемлекеттің болашағы – білімді жастар. Әлемдік додада кез келген мемлекет жастарының жетістігі, ғылымы, білімі, өнеркәсібі, озық технологиясымен мақтанады. Мұндайда, Қуаныштай жастардың оқығаны, көргені, істегені, үздік нәтижелі ізденістері алға шығады. Бұл ретте, Қ.Елікбаев көпке үлгі. Ол мектеп кезінен білімге деген құштарлығымен ерекше көзге түсті. Мектепті Алтын белгімен бітіріп, мемлекеттік грант бойынша Қазақстан-Британ техникалық университетіне және ММУ-дегі «Болашақ» бағдарламасы бойынша бір мезгілде оқуға түсті. Қазақстанда оқуға, білімге, ізденуге мүмкіндік мол.

Ынталы жасты мемлекет әрқашан қолдап, қолпаштап, өзін дәлелдеуге, көрсетуге мүмкіндік береді, жол ашады.

Қ.Елікбаев та осы ретте үздіктер қатарынан көрінуге ұмтылды. Ол 2019 жылы Еуразиялық экономикалық комиссия ұйымында департамент директорының орынбасары қызметін атқара жүріп, Президенттік жастар кадрлық резервіне көп сатылы іріктеуден өтті. ҚР Президенті Қ. Тоқаевтың бастамасынан шабыттанған Қуаныш Нұрланұлы техникалық реттеу саласына қажетті ұсыныстарды әзірледі. Ол ұсыныстары өзінің өзектілігімен оза шауып, 2022 жылы қаңтарда ҚР СИМ Техникалық реттеу және метрология комитеті төрағасының орынбасары лауазымына орналасу туралы ұсыныс алды. Сол кезеңнен бері ол Қазақстанға оралып елінің өркендеуіне өлшеусіз үлес қосып жүр. Қуаныш Нұрланұлы бүгінгі таңда Сауда және интеграция министрлігі Техникалық реттеу және метрология комитетінің төрағасы.

Айта кетейік, бұл Қуаныштың өз бастамасы бойынша туған елге алғашқы оралуы емес: 2014 жылы ол сол ЕЭК-тен Астанаға келеді және Ұлттық экономика министрлігінде біраз уақыт тегін жұмыс істейді, содан кейін қысқа мерзімде бас сарапшының м.а. позициясынан бастап, жақсы нәтижелерін көрсетіп, басқарма басшысы болады. Өз шешімін ЕАЭО аясындағы ҚР келіссөздік ұстанымын нығайтуға деген тұрақты ниетін дәлелдейді. Бұл, шынымен, сәтті іске асты – техникалық реттеу саласында шешім қабылдау бойынша барлық негізгі тәртіптер қайта қаралды, бүгінгі күні біздің еліміздің мүдделері ескерілмеген бірде-бір құжатты қабылдау мүмкін емес.

Бүгінгі таңда Қуаныш Нұрланұлының жұмысы әдеттегіден қауырт. Ол жуырда ғана тағайындалған төраға ретінде барлық жұмыстың ретін өзі қадағалап, әр жұмыс сәтін өзі реттеп отыр. Оның кәсібіне деген адалдығы мен іскерлігі бірден байқалады. Оның күнделікті атқарылатын жұмыс кестесінде зергерлік бұйымдарды, қауіпті өнімдерді, метрологиялық бақылауды өткізу кезіндегі мемлекеттік бақылаудан бастап, Мемлекеттік Елтаңбаға, автомобильдерге және «Қазақстанда жасалған» сертификаттарына қойылатын талаптарға дейін күн сайын 100-ден астам бақыланатын процестер мен жобалар бар.

Қуаныш Нұрланұлының ұстанатын басты қағидаты – ашықтық пен кәсібилік, ол адал қызмет пен мінсіз нәтиже ғана құрметке бөлейтінін, қызметтің қадірлісі ететінін жақсы түсінеді. Ол әрбір жұмысын ондаған кәсіби чаттарға, жұмыс топтарына жеке қатысу арқылы жүзеге асырады, өзінің facebook парақшасын белсенді жүргізеді және көптеген пікірлерге жауап береді, сондай-ақ, өз ұжымының жұмысын ашық жариялы жүргізеді. Әрбір азамат төрағаның қабылдауына келіп, онлайн-кестеге жазыла алады, өткен жылдың қазан айынан бастап бұл құқықты ондаған адамның пайдаланғанын атап өту керек.

Мемлекеттік бақылау бойынша көптеген өкілеттіктерге қарамастан, Қ. Елікбаев өзін сыбайлас жемқорлыққа төзбейтін азаматтарға жатқызады және бәрін дерлік осыны ұстануға шақырады – комитетте, ведомстволық бағынысты ұйымдарда, барлық жиналыстар мен кездесулердің хаттамаларында сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл мәселесі қаралады, тиісті іс-шаралар жоспарлары қабылданды, ал басшының жеке ұялы телефон нөмірі ашық алаңда қолжетімді.

Қуаныш Нұрланұлы жас буынға ерекше көңіл бөледі – әрбір өңірлік сапары кезінде (әр 2 апта сайын жасайды) ЖОО-дағы студенттермен кездесулерге арнайы уақыт бөледі – проблемаларын сұрайды, жұмыс туралы әңгімелеседі, болашақ «кәсіби» техникалық реттеу негіздерімен таныстырады.

Ол өз орынбасарлары мен әріптестерін әрдайым БАҚ үшін ашық болуға, журналистермен кездесуден қорықпауға және қоғамды толғандыратын барлық мәселелер бойынша азаматтарға түсінікті жауап беруге ынталандырады және насихаттайды.

Ш. ҚҰРМАНБАЙ

ОРАЙЫ КЕЛГЕН ӘҢГІМЕ

Құрбанғали КАМАЛОВ,
Алматы қалалық сотының доғарыстағы судьясы:

«ӨТІНІШ АЙТҚАНДЫ ТЫҢДАСАҢ СУДЬЯ ЕМЕС, САУДАГЕР БОЛАСЫҢ»

– Құрбанғали Әзизұлы, еңбек жолыңыз жайлы айта отырсаңыз?

– Мен Қызылорда облысы Жаңақорған ауданында тудым. Мектепті бітіргеннен кейін майдангер әкеме тоғыз бауырымды аяққа тұрғызуға көмектесуім керек болды, сондықтан бірден оқи алмадым. Мектеп бітіргеннен кейін Төменарық совхозында құрылыс бөлімінде жұмысшы, Горняк 8 жылдық мектебінде денешынықтыру сабағының мұғалімі, Төменарық астық қабылдау бөлімінде қойма меңгерушісі болып жұмыс істедім. Сондай-ақ, Алматы қаласындағы АДК комбинатында да жұмыс істеп үлгердім. Сөйтіп бес жылдан кейін ғана маған С.М.Киров атындағы Қазақ мемлекеттік университетінің заң факультетіне түсу бұйырды. Оны бітіргеннен кейін 1975 жылы Көкшетау қалалық сотында судьяға сынақтан өтуге жіберілдім. Онда менің келуіме пәтер дайындап, екі баламды балабақшаға орналастырды. Сол кездің өзінде олар өз қызметкерлеріне қамқорлық жасады.

Басында мен екі ай сот отырысының хатшысы болып, кейін, 2,5 ай кеңсе меңгерушісі болып жұмыс жасадым, ол кезде судьялар сайланатын. Содан кейін 1976 жылы – Көкшетау облысы Ленинград ауданының судьясы, ал 1982 жылы – Көкшетау облысы Арықбалық ауданының судьясы болып сайландым. Екі ауданда барлық істер орыс тілінде жүрді.

1986 жылы қазақ тілін жақсы меңгергендіктен мені Алматы облыстық сотының судьясы ретінде жұмысқа шақырды. 1999 жылы Алматы қалалық сотына ауыстым.

2001–2009 жылдары Алматы қалалық судьяларының тәртіптік-біліктілік жөніндегі алқа төрағасы болдым.

– Неге заң факультетін, заң саласын таңдадыңыз?

– Қазақ елі мәдени, рухани құбылыстарға бай, сан ғасырлық ұзақ тарихында заңға, тәртіпке аса мән берген халық. Яғни, ата жолын кеспеген, ана тілегін аттамаған, салт-дәстүрін, ғұрпын қастерлеген халық.

Мен мамандық таңдау алдында әр түрлі салада жұмыс істегенде түйгенім заңды, ережелерді, нұсқауларды мүлтіксіз орындағанда ғана, заңдылықты құрметтегенде ғана қоғамымызда жақсы жағдай болатынын түсініп заң факультетін таңдадым. Бүгінгі күнде осы таңдауыма өкінбеймін, міндетімді адал атқардым деп айта аламын.

– Өз тәжірибеңіздегі есте қалған істер туралы айтсаңыз?

– USAID-тің көмегімен Эстонияға барған уақытымда мұрагердің шамамен бір ғасыр бұрын отбасынан тартып алынған мұрасын талап ету үшін ескірген істі қалпына келтіргеніне қатты таңқалдым. Бізде ол мүмкін емес қой.

Эстония мемлекеті Совет одағы тарқағаннан кейін бірінші болып азаматтық, Азаматтық істерді жүргізу кодексін қабылдады. Мұрагерлік заңдарын қайта қарап, мемлекетке заңсыз өтіп кеткен жылжымайтын мүлік, т.б. жағдайларды егер сол мұрагерлікке ие адам табылып жатса, сол адамдардың арыздарын, талаптарын сотта қарап оң шешімдер шығарғанын көрдік. Эстонияның Жоғарғы соты, қалалық соты мемлекет астанасы Таллинде емес, Тарту қаласында орналасқан. Бұл деген сот билігінің дербестігін көрсетеді.

Сондай-ақ, 1995 жылы АҚШ-қа делегация құрамында 7 адам бардық, онда мен сот талқылауын анық көрдім. Біздің көз алдымызда күдікті адвокатпен прокурормен бірлескен өтініші негізінде сот залынан қамаудан босатылды. Жәбірленушіге келтірілген залалды мемлекет өтейді екен. Американдықтар бюджет қаражатын жұмсауға өте мұқият қарайды, оларға күдіктіні ұзақ ұстау тиімді емес. Күдікті бар-жоғы 3 күн қамауда болған. Ұрлық жасаған, ұсталған кезде оның ешқандай құқығы бұзылмаған, кінәсін толық мойындап тұр. 2 жыл шартты жаза тағайындалды. 2 жыл шерифтің бақылауында болады. Жұмыс істеу міндеттеледі, кешке 11-ден кейін үйінен шығуға рұқсат жоқ, келтірген шығын жәбірленушіге емес, мемлекетке қайтарылады.

Ал, өзім қараған істерден есімде қалғаны: үш жігіт пәтер жалдап тұрады, үшеуі де спортсмен. Үй иесінің анасы Қиыр Шығыста тұрады. Үш жігіттің бірі үй иесінің телефонмен сөйлескен уақытында пәтерді сатып, қызына баратынын естіген. Олар оны ақшамен жүреді деп ойлап, Боралдайға кіре берісте шабуыл ұйымдастырған. Осылайша пәтер иесін, оның анасын, немересін және жүргізушісін өлтірді. Үй сатылмағанын білмеген.

Алғандары сонда екі туфли, 2 киллограмдай қызыл икра – қарап тұрсаңыз болмайтын нәрсе. Ашкөздік не әкелді дерсіз. Менің есімде қалғаны тергеуші істі өте мұқият тергеген. Ату жазасын бердік, үкім шығарылғанға дейін ол жігіттердің бірі асылып өлді. Сот шешімі орындалды. Адам өмірін қию өте ауыр екендігін сезіну, олардың қылмысының өте ауыр екендігін білсек те өте қиын жағдай. Қазір өлім жазасы жоқ, дұрыс та шығар.

– Зейнеткерлікке қай жылы шықтыңыз?

– Мен 2009 жылы зейнет жасына толғаннан кейін, 34 жылдық еңбегіммен отставкаға кеттім. Өкінішке қарай, сот жүйесінде отыз жылдан астам уақыт жұмыс істеп, қызметінен кеткен судьялар өте аз. Зейнетақым аз болды, 29484 теңге, содан кейін біз ардагерлер қауымдастығымен бірлесіп күресе бастадық, нәтижесінде 2015 жылы Президент Қазақстан судьяларынан зейнетақыны алып тастау және өмір бойына жәрдемақы тағайындау туралы жарлыққа қол қойды, содан кейінгі төлемдер жақсы көтерілді. Алайда, заңда 109 АЕК-тен аспау керек деген шектеу қойылды. Бұл көп жағдайда судьяның жалақысының біразын құрайды. Ардагерлер қазір бұл шектеуді алып тастау туралы хаттарға жүгінуде. Судьяның жұмысы күрделі, сондықтан лайықты құрмет қажет. Жұмыс кезінде назар аудармаған бойымдағы ауруларым енді шығып жатыр. Судьялар бәрін жүректен өткізеді, іштен тынып отырасың. Менің ойымша, сот билігі өз бетінше тұрғын үй қорына ие болуы керек. Егер судьялар атқарушы биліктен пәтер сұраса, тәуелсіздік туралы айтудың мүлдем қажеті жоқ. Судьяларға жағдай жасауға сот билігінің өз бюджеті жеткілікті түрде бекітілуі керек.

Ардагерлердің проблемалары өте көп. Олардың шешімі бойынша алаңдаушылық одан да көп. Біздің зейнеткерлікте ішіміз пысады деп айта алмаймын. Себебі, біз хат жазамыз, құқығымызды қорғаймыз. Доғарыстағы судьяларды Алматы қаласында бір емханада тіркеліп дәрігерлік көмек алып тұру, жылына бір рет курорт-санаторияда демалу мәселелерін шешуді сұраймыз. Кейінгі кезде судьяларды халық көп жиналатын жерлерде, тойда, т.б. жағдайларда болады деген пікірлерді айтатын ағайындарға айтатыным – судьяның да ағайын-туысы, замандастары бар. Егер де судья уақыт тауып жатса неге қонаққа шақырған жерге бармасқа. Ешқандай да заң жүзінде шектеу жоқ.

– Жас судьяларға қандай кеңес берер едіңіз?

– Бүгінгі жұмысты ертеңге қалдырма, ұмытылып жинақталып қалады және түпкілікті шешім қабылдау қиын болады. Сауатты болу керек, себебі, біз шешімді мемлекеттің атынан шығарамыз. Судья эмоцияларға берілмеу керек. Жайлап қана сұрақ қоясың. Хатшыға мықты болу керек. Этика сақтамасаң болмайды. Себебі, саған бәрі қарайды. Судьялықты таңдадың ба, онда ағайынгершіліктен аулақ болыңдар жұмыс барысында, өтініш айтқандарды тыңдай берсеңдер, судья емес саудагер боласыңдар. Заңды жақсы білмесеңдер, заңға сай шешім шығара алмайсыңдар.

Менің түсінігімше, судья прокурордан, адвокаттан және полиция бастығынан жоғары. Себебі, қанша мықты болса да олардың ешқайсысы шешімді мемлекеттің атынан шығара алмайды. Бізге сондай абырой берді, сондықтан біз сенімді ақтауымыз керек. Біздің жұмысымыз қиын, соған байланысты біздің еңбек ақымыз жоғары болуы керек деп ойлаймын. Мамандық таңдаудан адам қателеспеу керек.

– Мазмұнды сұхбатыңызға рақмет.

Динара ҚҰЙҚАБАЕВА,
Медеу аудандық сотының судьясы
АЛМАТЫ ҚАЛАСЫ

ҚЫЗМЕТ

ЖАС ҚЫЗМЕТКЕРГЕ БІЛІКТІ ТӘЛІМГЕР ҚАЖЕТ

Соңғы жылдары қылмыстық-атқару жүйесі органдары қызметкерлерінің қатары ҚР ІІМ мамандандырылған жоғары оқу орындарының түлектері есебінен толықтырылып жатыр.

Соның нәтижесінде мекемеге жас мамандар жақсы жалпы білім даярлығымен келіп түседі. Бірақ солардың ішінде кейбіреулері кәсіби жоспарда өзінің жұмысын аз біледі, негізінен оларға психология, педагогика, құқық, тәрбие процесін ұйымдастыру әдістемесі бойынша білім қажет. Осыған орай жас қызметкерлерге көмек көрсету үшін жақсы тәлімгер қажет.

Қылмыстық-атқару жүйесі органдарындағы тәлімгерліктің басты мақсаты – жас қызметкерлер кәсіби білімін тезірек меңгеріп, алға қойған мақсатына жету үшін қажетті қасиеттерді дамыту болып саналады. Осы бойынша Алматы қаласы ҚАЖ департаменті №13 мекемесінде жас қызметкерлермен тәжірибелі тәлімгер бақылаушылар қызметі бөлімінің бастығы, әділет майоры Сырым Бахтияұлы Мамутов жұмыс жасауда. 2023 жылдың сәуір айында мекемеге кезекті тағылымдамадағы жас қызметкерлер тағайындалды. «Ұстазы жақсының ұстамы жақсы» демекші, тәлімгерлерге дұрыс бағыт-бағдар беріп жол көрсету үшін білікті тәлімгер, мықты маман тағайындалады, соның бірі – әділет майоры Сырым Бахтияұлы Мамутов. Бүгінгі таңда Сырым Бахтияұлы жастардың кәсіби шебер болып тәжірибе жинақтауына үлкен үлес қосып, аянбай жұмыс атқаруда.

Д.КҰНЫПИЯЕВ,
Алматы қаласы ҚАЖ департаменті РММ № 13 мекемесінің сотталғандар арасында тәрбие жұмысын жүргізу бөлімінің бастығы, әділет капитаны

СҰХБАТ

Айдос СҰЛТАНОВ,
Түркістан облыстық сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының төрағасы:

СУДЬЯ ҚЫЗМЕТІ - ӘР ЗАҢГЕРДІҢ ҚОЛЫ ЖЕТЕ БЕРМЕЙТІН ҮЛКЕН ШЫҢ

(Соңы. Басы 1-бетте)

– Айдос Едігеұлы, тергеушілік қызметтен сот саласына ауысуыңызға не себеп болды?

– Судья қызметі – кез келген заңгердің қолы жете бермейтін үлкен шың деп айтуға болады. Судьялықты атқару да оңай емес. Себебі, әрбір дауды шешу барысында немесе қылмыстық істі қарау барысында үкім шығару арқылы нүктесін қою, дұрыс, негізді және әділ шешім шығару үлкен еңбекті қажет етеді. Сондықтан судьялық қызметке тағайындалу үшін бірнеше кезеңнен өтетін тексерістер мен сынақтар бар. Сот төрелігін жүзеге асыру барысында ешкімге тәуелді болмау үшін судьялар қызметке Жоғары Сот кеңесінің ұсынысына сәйкес ҚР Президентінің Жарлығымен тағайындалады. Тергеу саласында 10 жылдан аса мерзім қызмет атқарып, тиісті тәжірибе жинаған соң өзімді судья қызметін атқаруға дайын деп санадым. 5 жыл Шымкент қаласы Еңбекші аудандық сотының судьясы, 5 жыл Түлкібас аудандық сотының төрағасы, 4 жыл Еңбекші аудандық сотының төрағасы қызметін атқардым. Қазіргі уақытта Түркістан облыстық сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының төрағасы қызметін атқарып келемін.

– Бұрын өзіңіз істі тергеп судьяға жеткізіп отырсаңыз, қазіргі таңда тергеушілердің жүргізген істерін қабылдап үкім шығарып отырсыз. Істі қараған-да тергеуден кететін қателіктер жиі кездесе ме?

– Тергеуші болып қызмет атқару – үлкен тәжірибе. Сол тергеуде жинаған тәжірибем судья қызметін атқару барысында да үлкен көмек беруде. Себебі, тергеушінің де, судьяның да жұмысы өте ұқсас, творчестволық деп айтуға болады. Тергеуші ретінде қаулыны, айыптау актісін дайындау барысында, судья ретінде үкім, шешім қабылдау барысында оқиғаның барысын, тұжырымдарды, қандай дәлелдерге қалай баға беру керектігін қағаз бетіне үйлесімді қылып түсіру әр заңгердің қолынан келе бермейді. Кей кезде анықтау органы тарапының немесе тергеушінің дәлелдерді дұрыс жинамауы ол дәлелдердің

жарамсыз деп танылуына әкеп соғады. Мұның соңы қылмыстық құқықбұзушылық жасаған тұлғаның жауаптылықтан босатылып кетуіне әкелуі мүмкін. Мұндай әттеген-ай дейтін тұстар жоқ емес. Ондай жағдайларда жәбірленушінің бұзылған құқығы қалпына келтірілмей қалады. Себебі, судья айыптау немесе қорғау жағында бола алмайды, тергеудің олқылықтарын жоюға құқысы жоқ. Тараптар келтірілген дәлелдерге тең баға беріп, өз шешімін шығарады.

– Айдос Едігеұлы, қазіргі таңда өндірістен өткен әрбір іске шешім шығарып келесіз. Әділ шешім шығарудың құпиясы неде?

– Әділ, заңды және негізді шешім шығару қиын емес. Дәлелдерге дұрыс баға беріп, заңға сәйкес қабылданған шешімге ешкімнің таласы болмайды. Тек кейде әділдік бір жақта, заңдылық екінші жақта болатын жағдайлар бар. Судья қызметінің қиындығы осында.

– Тергеуші мен сот саласы қызметінің ерекшелігін айтып өтсеңіз?

– Екі сала бір-біріне ұқсас, екеуі де өндірістегі іс бойынша әділ, заңды және негізді шешім қабылдау міндетінен тұрады. Тек, атқаратын қызметтері әр түрлі. Тергеуші істі сотқа дейін тергесе, судья тергеуші жинаған дәлелдерге баға беру арқылы, басқа дәлелдермен салыстыру арқылы қылмыстық іс бойынша шешім қабылдау арқылы істің нүктесін қояды.

– Облыста қылмыстың қай түрі басым болып тұр?

– Облысымызда ұрлық және алаяқтық қылмысы жиі орын алады.

– Әңгімеңізге рақмет!

Раушан НАРБЕК
ТҮРКІСТАН ОБЛЫСЫ

МІНБЕР

Заңы үстем тұратын, сол арқылы әділдік салтанат құратын қоғамға жету – еліміздің әрбір азаматына жоғары жауапкершілік жүктейді. Бұл тұрғыда әрбір адамның құқықтық сауаты, соған орай жасайтын әрекеті, яғни, заңға құрметі маңызды рөл атқарады.

БІЛІКТІ ЗАҢ КӨМЕГІН АЛУҒА КЕДЕРГІ ЖОҚ

Осы ретте мемлекетімізде халықтың білікті заң көмегін алуына ешқандай кедергі жоқ. Заңнамаларда көзделген жағдайда құқықтық түсіндірулер тегін көрсетіледі. Саладағы өзгерістер бұқаралық ақпарат құралдарының өкілдері, соттар, т.б. органдардың қызметкерлері тарапынан күнделікті насихатталып жатыр. Себебі, өмірімізде құқық араласпайтын бірде-бір сала болмайды.

Сондықтан, біз бұл мақаламызда сот процестерінің жариялылығына, қандай жағдайда ашық немесе жабық өтетініне тоқталғымыз келеді. Қылмыстық-процестік кодекстің 29 және Азаматтық процестік кодекстің 19-баптарындағы жариялылық нормалары біздің бұл ретте дамыған елдердің өзінен озық тұрғанымызды байқатады.

Азаматтық процестік кодекстің 19-бабына сай, азаматтық істерді талқылау соттың барлық сатысында ашық жүргізіледі. Оған кез келген азаматтың қатысу мүмкіндігі бар. Сот шешімдері де жариялы түрде жеткізіледі. Мұндағы басты міндет сотқа материал келіп түскен сәттен бастап, шешім қабылданғанға дейінгі аралықтағы жүйе жұмысын қоғамға дұрыс түсіндіру болып табылады.

Заң талаптарымен айқындалғандай, сот отырысының барлық кезеңі немесе іске қатысты бір бөлігі жабық түрде де өтеді. Мысалы, 19-баптың 2-бөлігінде көрсетілгендей, мемлекеттік құпия саналатын мәліметтер бар, сондай-ақ, бала асырап алуға қатысты істер жабық сот отырысында қаралып, шешіледі.

Сот барысында жеке өмірге қол сұғылуына жол бермеу, ар-намыс пен абыройды қорғау, отбасылық, коммерциялық немесе заңмен қорғалатын өзге де құпияны сақтау қажеттілігі, осы секілді басқа да мән-жайлар туындаған және АПК-нің 188-бабы 4-бөлігімен көзделген жағдайларда іс іске қатысушының өтінішхаты негізінде немесе судьяның бастамасымен жабық сот отырысында қаралады. Кейбір жеке хабарлар мен хаттардың, дыбыс-бейне жазбалардың ашық сот отырысында жария етілуі мүмкін, бірақ, ол үшін соған қатысы бар адамдардың келісімі болуы міндетті. Мұндай келісім болмаса, олар жабық сот отырысында жария етіліп, зерттеледі.

Жабық сот отырысына қатысушылардың барлығы іс барысындағы құпиялылықты сақтауы тиіс. Ондағы мәліметтерді жария еткендерге жауаптылық заңмен көзделген. Сонымен қатар, іске қатысы жоқ 16 жасқа толмағандардың сот залына жіберілмейтінін де айтып өткен жөн.

Ашық сот отырысына қатысушыларға, оның ішінде бұқаралық ақпарат құралдары өкілдеріне жазбалар жасау құқығы берілген. Ал, суретке түсіріп, бейнежазба жасау, интернеттің ақпараттық-коммуникациялық желісінде бейнетрансляция жүргізу соттың рұқсатымен ғана жүзеге асырылады. Бұл мәселеде іске қатысатын адамдардың пікірі міндетті түрде ескеріледі. Осы тұста ескеретін жайт, мұндай әрекеттер сот отырысына бөгет жасамауы керек. Судьяның оларды уақыт жағынан шектеуге құқығы бар. Бұл жағдайлар біздегі сот жүйесінің ақпараттық ашықтығының деңгейін көрсетеді. Сот процестеріне журналистердің қатысуы өз кезегінде жұртшылыққа ақпараттың шынайы жетуіне жол ашумен қатар, халықтың сот төрелігіне деген сенімін нығайтады.

Сот жүйесінің ашық, заңның үстем болуы – әр адамның қалауы. Мемлекет басшысы халық үніне құлақ асатын мемлекетті қалыптастыруда әр сала маманының өз тұтынушысымен ашық диалог орнатуы қажеттігін осы себепті айтқан болатын. Қазіргі таңда соттар жұмысы халықтық сипатқа ие. Сот қызметкерлері халықтың құқықтық білім-білігін жетілдіру бағытында аянбай еңбек етуде. Ел заңдарын азаматтардың құқығы мен бостандығын, заңды мүддесін тиімді қорғаудың кепілі деуге толық негіз бар. Ал, заң нормасын жұртшылыққа түсіндіру біздің басты міндетіміздің бірі саналады.

Ғани УТЕУЛИЕВ,
Панфилов аудандық сотының судьясы
ЖЕТІСУ ОБЛЫСЫ

ӘДІЛЕТ

АТҚАРУШЫЛЫҚ ЖАЗБА – БОРЫШТЫ ДАУСЫЗ ӨНДІРУДІҢ ТИІМДІ ӘДІСІ

Нотариустың атқарушылық жазбасы жыл өткен сайын танымал болып келеді. Дауды соттан тыс тәртіппен шешу барған сайын маңызды бола түсуде. Сондай дауды шешудің тәсілі нотариустың атқарушылық жазбасы болып табылады.

Нотариустың атқарушылық жазба жасауының жағдайы мен тәртібі «Нотариат туралы» заңның 14-1-тарауымен және Әділет министрінің 2012 жылғы 31 қаңтардағы №31 бұйрығымен бекітілген «Нотариустардың нотариаттық іс-әрекеттер жасау туралы» ережесінің 25-тарауымен қамтамасыз етіледі.

Атқарушылық жазба дегеніміз борышкердің кредитордың (талап қоюшы) пайдасына даусыз талаптары мен міндеттері бойынша нотариустың бұйрығы. Нотариустың атқарушылық жазбасының атқарушылық құжат ретінде күші бар. Атқарушылық жазба екі жағдай міндетті сақталғанда жасалады: бірінші, егер ұсынылған құжаттар берешектің немесе борышкердің өндіріп алушы алдындағы өзге де жауапкершілігінің даусыз екенін растаса және екінші, егер талап қою (арыз) құқығы туындаған күннен бастап үш жылдан аспайтын уақыт өтсе. Егер атқарушылық жазба берілетін талап үшін Қазақстан заңнамасында өзге ескіру мерзімі белгіленсе, атқарушылық жазба осы мерзім шегінде беріледі.

Бүгінгі таңда нотариусқа сотқа дейін жүгінбесе, соттар көбінесе талап арызды қабылдамайды. Нотариустың атқарушылық жазбасы коллекторлар, ломбардтар және микроқаржы ұйымдары қызметкерлері арасында өте танымал. Олар борышкерлердің берешегін өндіріп алу үшін нотариустарға жүгінеді. Мысалы, борышкерден ақша сомасын өндіріп алу немесе мүлікті талап ету үшін нотариус берешекті белгілейтін құжаттарда атқарушылық жазбалар жасайды.

Атқарушылық жазбаны пайдалану сот ісін жүргізудегі жүктемені азайтады және борышкерлерден берешекті өндіріп алу немесе толық қайтару процесін жеңілдетеді. Нотариустардың атқарушылық жазбасы атқарушылық құжаттың күшіне ие және даусыз сипаттағы талаптардың тез және тиімді шешілуін қамтамасыз етуге қабілетті маңызды құқықтық құрал.

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» заңның 9-бабы 1-тармағының 11-1) тармақшасына сәйкес атқарушылық жазба атқарушылық құжат болып табылады. Атқарушылық жазба, егер заңда өзгеше мерзім белгіленбесе, жасалған күннен бастап үш жыл ішінде мәжбүрлеп орындатуға ұсынылуы мүмкін. Атқарушылық жазбаны ұсыну үшін өткізіп алған мерзімді қалпына келтіру Азаматтық іс жүргізу заңнамасына сәйкес жүргізіледі.

Атқарушылық жазба жасалғаннан кейін нотариус келесі жұмыс күнінен кешіктірмей құжаттың көшірмесін борышкерге электрондық пошта мекенжайы бойынша немесе борышкердің белгілі тұрғылықты (орналасқан) немесе тіркелген жері бойынша табыс етеді. Атқарушылық жазбаның күші жойылған кезде нотариусқа төленген сома қайтарылмайды. Нотариус мәлімделген талапқа қарсылық алынған күннен бастап үш жұмыс күнінен кешіктірмей атқарушылық жазбаның күшін жою туралы қаулы шығарады. Бұл қаулы дау айтуға жатпайды. Атқарушылық жазбаның күшін жою туралы қаулының көшірмесі шығарылғаннан кейінгі келесі жұмыс күнінен кешіктірілмей «Нотариат туралы» заңның 92-6-бабына сәйкес өндіріп алушыға, борышкерге тапсырылуға тиіс. Егер нотариустың қаулысымен жасалған атқарушылық жазба борышкердің қарсылығы бойынша күші жойылмаса, оған дау айту сот тәртібімен жүзеге асырылады.

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» заңның 125-бабына сәйкес, борышкер атқарушылық құжатты орындамағаны үшін әкімшілік не қылмыстық жауапқа тартылуы мүмкін. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекстің (ӘҚБтК) 669-бабына сай атқарушылық құжатты орындамағаны үшін: жеке тұлғалар - 5 АЕК немесе 5 тәулікке дейінгі мерзімге қамауға алу; лауазымды адамдар, жекеше нотариустар, жеке сот орындаушылар, адвокаттар – 20 АЕК немесе 5 тәулікке дейінгі мерзімге қамауға алу; шағын кәсіпкерлік субъектілеріне немесе коммерциялық емес ұйымдарға – 30 АЕК; орта кәсіпкерлік субъектілеріне – 40 АЕК; ірі кәсіпкерлік субъектілеріне – 50 АЕК қарастырылған. Осыдан көріп отырғанымыздай, нотариустың атқарушылық жазбасы нотариаттық іс-әрекеттің жаңа түрі ретінде, жеке және заңды тұлғалардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғауға бағытталған іс-әрекеттердің тәртібін жеңілдететінін атап өтуге болады.

Асулан КАРИМОВ,
Атырау облысының Әділет департаменті басшысы

Атырау облысы бойынша 118 нотариус қызмет атқарады. 2022 жылы 22 898 атқарушылық жазба жасалып, 1 азаматтың атқарушылық жазбаға қатысты түсінік сұрату арызына құқықтық негізде түсінік берілсе, 1 арыз және 2 жеке нотариусқа қатысты облыстық прокуратураның заң бұзушылықты жою туралы ұсынысы департаментте қаралды. Арыздағы мән-жайлар өз дәлелін тауып Нотариаттық палатаның тәртіптік комиссиясының шешімімен 3 жеке нотариусқа тәртіптік шара қабылданды.

Нотариаттық іс-әрекеттер тәжірибесін талдау көрсеткендей, көбіне азаматтар кондоминиум объектісінің ортақ мүлкін күтіп-ұстау жөніндегі міндетті шығыстарға қатысудан жалтарған үй-жайлардың (пәтерлердің) меншік иелерінен берешекті өндіріп алу туралы нотариустың атқару құжатының күшін жоюға қарсылық білдіреді. Осыған байланысты «Тұрғын үй қатынастары туралы» заңның 50-бабына сәйкес, пәтердің, тұрғын емес үй-жайдың меншік иесі өзіне тиесілі пәтерді, тұрғын емес үй-жайды, сондай-ақ, кондоминиум объектісінің ортақ мүлкін күтіп-ұстау ауыртпалығын көтереді.

Нотариустың атқарушылық жазбасы бойынша сұрақтар туындаған жағдайда, жеке және заңды тұлғалар Атырау қаласы, М.Баймұханов көшесі 16а мекенжайында орналасқан Атырау облысының Әділет департаментіне (телефон 357537, 357538) немесе Вокзал маңы 5 мөлтек ауданы 17 үй мекенжайында орналасқан Облыстың нотариалдық палатасына (телефон 305790, 305799) жүгінуіне болады.

ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ

МЕМОРАНДУМҒА ҚОЛ ҚОЙЫЛДЫ

Атырау обыстық соты және Атырау облысы ішкі саясат басқармасының «Қоғамдық келісім» КММ, сондай-ақ, «Атырау облысы кәсіподақтар орталығы» аумақтық кәсіподақтар бірлестігі арасында өзара ынтымақтастық туралы екіжақты меморандумдарға қол қойылды.

Меморандумдардың мақсаты – дауларды сотқа дейін және соттан тыс реттеу институтын жан-жақты дамыту және белсенді енгізу мәселелері бойынша ынтымақтастық, халықтың әртүрлі санаттарына медиацияның принциптері мен мүмкіндіктерін түсіндіру, өңірдегі қоғамдық-саяси және әлеуметтік-психологиялық ахуалды тұрақтандыру, еңбек заңнамасын қолдану мәселелерін талдау және жұмыс беруші мен қызметкер арасындағы дауларды шешудің өзара қолайлы жолдарын іздестіру.

Атырау облыстық сотында өткен құжаттарға қол қою рәсіміне Атырау облыстық сотының төрағасы Бауыржан Жұмағұлов, «Қоғамдық келісім» КММ басшысы Ляззат Джылкышиева, «Атырау облысы кәсіподақтар орталығы» аумақтық кәсіподақтар берлестігінің төрағасы Әлібек Семғалиев, облыстық сот судьялары, Соттар әкімшісінің басшылығы қатысты.

Б.Жұмағұлов осы меморандумдарға қол қоюдың маңыздылығына тоқталып, бұл қадам қоғамдағы жанжал деңгейін төмендетуге, бейбітшілікті, бірлікті, облыста тұратын басқа ұлт өкілдері арасындағы ынтымақтастықты нығайтуға, отбасылық өмір құндылықтарын насихаттау мәселелерін шешуге ықпал ететін медиация институтын жан-жақты дамыту бойынша өзара іс-қимыл шеңберінде бірлескен іс-шараларды іске асыруға мүмкіндік беретініне назар аударды.

Сондай-ақ, Кәсіподақ орталығымен меморандумға қол қою қызметкер мен жұмыс беруші арасында туындайтын барлық дауларды шешуде объективті және тәуелсіз буын ретінде кәсіподақтардың рөлін күшейтуге ықпал ететінін атап өтті.

Меморандумдарға қол қою арқылы тығыз ынтымақтастыққа дайын екендігін білдіріп, өңірде медиацияны дамытуға жәрдем көрсеткені үшін алғысын білдіріп, меморандумдарға қол қою осы бағытта жаңа серпін беретініне сенім білдірді.

Тараптар алға қойған мақсат-міндеттерді жүзеге асыруда бір-біріне жемісті еңбек тіледі.

Атырау облыстық сотының баспасөз қызметі

ӘДЕП НОРМАСЫ

Қоғамдық тәртіпке және имандылыққа қол сұғатын әкімшілік құқық бұзушылық бойынша сотта көбінесе ұсақ бұзақылық көп кездеседі.

ҚОҒАМДЫҚ ТӘРТІП БҰЗҒАНҒА ЖАЗА ҚАТАҢ

Ұсақ бұзақылыққа қоғамдық орындарда былапыт сөйлеу, жеке тұлғаларды қорлап тиісу, тұрғын жайларды, ортақ пайдалану орындарын, саябақтарды, сквелерді ластау, оның ішінде белгіленбеген орындарда коммуналдық қалдықтарды шығару және қоғамдық тәртіпті, сонымен қатар жеке тұлғалардың тыныштығын бұзатын, төңірегіндегілерді сыйламаушылықты білдіретін басқа да осындай іс-әрекеттер жатады.

Статистика бойынша бұзақылық жасаушылардың көбі жұмыс істемейтіндер екенін, ол бұзақылықтың бәрі әрқашан мас күйлерінде жасалатын әрекет екенін іс материалдарынан байқауға болады. Мысалы: Шахан кентінің тұрғыны, 1971 жылы туған азамат Л.С. қоғамдық орында мас күйінде арнаулы емес жерге темекі қалдығын лақтырып жіберген жерінде полиция қызметкерлері тоқтатып, құқық бұзушылық хаттама жасалған. Сот істің мән-жайын тексеріп, жауапкерді, прокурорды тыңдап, екі тәулікке қамауға алып, қаулы шығарды.

Қазіргі уақытта қоғамдық тәртіпке және имандылыққа қол сұғатын әкімшілік құқық бұзушылықтың алдын алу үшін жиі-жиі профилактикалық жұмыстар жүргізу өте қажет. Еңбек ұжымдарын пайдаланып, полиция қызметкерлері рейдтер жасап тұрғаны жөн. Әрине осының бәрі қоғамдық тәртіпке және имандылыққа қол сұғатын әкімшілік құқық бұзушылықтың алдын алу шаралары болып табылады.

Е.УШБАЕВ,
Шахтинск қаласы әкімшілік құқық бұзушылықтар жөніндегі мамандандырылған сотының судьясы
ҚАРАҒАНДЫ ОБЛЫСЫ

БІР МҮДДЕ

Мемлекеттік қызметті атқару – жоғары моральдық жауапкершілік пен кәсіби білімді талап ететін қоғам мен мемлекет тарапынан ерекше сенім білдіру. Бұл дегеніміз, мемлекеттік қызметші адалдығымен және белсенді өмірлік ұстанымымен ерекшеленіп, мемлекеттік қызметтегі жұмысының маңыздылығын түсіне отырып, өз елінің патриоты болуға, мемлекеттік қызметтің имиджін көтеру үшін барлық шараларды қабылдауға міндетті.

МЕМЛЕКЕТТІК ҚЫЗМЕТ МІНСІЗ БОЛУЫ КЕРЕК

Мемлекеттік қызметшілердің ең басты міндеті – халыққа адал қызмет ету. Бұл қағиданы әрбір мемлекеттік қызметші қаперде ұстап, еш уақытта ұмытпауы тиіс. Себебі, ұлт мәртебесін көтеретін, ел беделін асқақтататын мемлекеттік қызмет – жауапты әрі абыройлы міндет.

«Ұлтқа қызмет ету білімнен емес, мінезден» деп Алаш қайраткері Әлихан Бөкейханов айтқандай, мемлекеттік қызметшінің бойында жоғары білімнен бөлек, өн бойында ар-ұят, қайрат, намыс, ер жігер, сондай-ақ, биязылық секілді асыл қасиеттер болғаны жөн.

Қызметтен тыс уақытта мемлекеттік қызметшілер жалпы қабылданған моральдық-әдептілік нормаларын ұстанып, қоғамға жат мінез-құлық оның ішінде қоғамдық орындарда адамның қадір-қасиетін және қоғамдағы адамгершілікке нұқсан келтіретін масаң күйде болу жағдайларына жол бермеуге тиіс.

Мемлекеттік қызметші әр уақытта заң қағидаларын ұстана отырып, қай жерде, қандай, жағдай болмасын, өз елінің азаматтарының сенімін жоғалтпай, әділдік пен қарапайымдылықтың үлгісі болуға тырысып, сол бағытта бар күшін салуға ат салысуы керек.

М.ЖЕБЕЛХАНОВА,
Маңғыстау облысының қылмыстық істер жөніндегі мамандандырылған ауданаралық сотының кеңсе меңгерушісі

ҚҰҚЫҚТЫҚ САУАТ

СОТ АКТІЛЕРІН ОРЫНДАУ - МІНДЕТ

Конституцияның 76-бабы 3-тармағына, Азаматтық процестік кодекстің 21-бабы 2-бөлігіне сәйкес заңды күшіне енген сот актілері, сондай-ақ, соттар мен судьялардың сот төрелігін іске асыру кезіндегі өкімдері, талаптары, тапсырмалары, шақырулары, сұрау салулары және басқа да өтініштері, әкімшілік жаза қолдану туралы қаулы барлық мемлекеттік органдар, жергілікті өзін-өзі басқару органдары, заңды тұлғалар, лауазымды адамдар, азаматтар үшін міндетті және Қазақстанның бүкіл аумағында орындалуға тиіс.

Заңды күшіне енген сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін не атқарушылық құжатты орындамау, сол сияқты олардың орындалуына кедергі жасау заңда көзделген жауаптылыққа әкеп соғады.

Борышкердің сот актісін немесе атқарушылық құжатты белгілі бір бөлігінде немесе толық көлемінде орындауына нақты мүмкіндігінің болмауы адамды әкімшілік немесе қылмыстық жауаптылыққа тарту мүмкіндігін жоққа шығарады.

Сот актісін, атқарушылық құжатты орындауға нақты мүмкіндіктің жоқтығы бағалауға жататын ұғым болып табылады және оның болуы немесе болмауы туралы түйін тараптар ұсынған мүліктік жай-күйіне қатысты дәлелдемелерді, оның ішінде борышкердің отбасы құрамын, мүліктік жай-күйін (мәртебесін) ескере отырып, толық, жан-жақты және объективті талдауға негізделуі тиіс. Сот актісін, атқарушылық құжатты нақты орындау мүмкін болмай отырғанын растайтын мән-жайлар: жұмыс берушінің жалақыны төлемеуі, егер олар жалғыз кіріс көзі болып табылса, зейнетақы мен жәрдемақы төлеуді тоқтату немесе тоқтата тұру, мүгедектік, борышкер емделуде болатын және еңбекке қабілетсіздігі бойынша жәрдемақы мен жалақы алмайтын ұзақ мерзімді сырқаттану; сот қаулысы бойынша алкоголизмнен, нашақорлықтан, уытқұмарлықтан және туберкулезден мәжбүрлеп емдеуде болу; борышкер бұрын меңгермеген мамандық бойынша болашақта басқа жұмыс алуына байланысты қайта оқыту және басқалар болуы мүмкін.

Борышкерде міндеттемелерін өз құны бойынша толық немесе ішінара өтеуге мүмкіндік беретін басқа мүліктің (мүліктік, оның ішінде мұрагерлік құқықтардың) бар екені расталған жағдайда, жоғарыда санамаланған мән-жайлар сот актісін, атқарушылық құжатты орындауға нақты мүмкіндіктің жоқтығын растай алмайды.

А. БЕРДЕНОВА, Ақтөбе қалалық сотының бас маманы-сот отырысының хатшысы

Борышкерді көрсетілген жағдайларда сот актісін, атқарушылық құжатты орындамағаны үшін жауаптылықтан босату оның сот актісін орындау, сондай-ақ аталған мән-жайлар жойылғаннан кейін заңға сәйкес атқарушылық құжатты, оның ішінде түзілген берешекті ескере отырып, орындауға бағытталған, өзіне байланысты барлық шараларды қабылдау міндетін жоққа шығармайды. Өндіріп алу борышкердің жалақысына және өзге де кіріс түрлеріне қолданылған кезде соттың санкциясы талап етілмейді.

Борышкер сот актілерін және атқарушы құжаттарды орындаудан бас тартқан жағдайда, өндіріп алушы тиісті органдардың алдына кінәлі адамдарды әкімшілік немесе әкімшілік және қылмыстық жауапқа тарту жөнінде мәселе қоюға құқылы.

Егер атқарушылық іс жүргізу бойынша заңды тұлғаның қызметкері борышкер болып табылса, онда оны орындамағаны үшін әкімшілік жауаптылыққа өзінің кінәсінен сот актісі немесе атқарушылық құжат орындалмаған лауазымды тұлға тартылады.

Сот орындаушылары қылмыстық жауапқа тарту туралы өздеріне белгілі болған фактілер туралы, олардың уақытында қаралмағаны және олар жіберген материалдар бойынша қылмыстық ізге түсу органдары жол берген басқа да заң бұзушылықтар туралы тиісті прокурорлардың назарына дер кезінде жеткізіп отырулары қажет.

Сот актісін және атқарушылық құжатты орындамау деп борышкердің сот актісін орындауға шаралар қабылданбауы, өндіріп алу жүргізілуі мүмкін жалақыны және басқа да мүлікті жасырып қалуды, жұмыс орны туралы, заңды тұлға құрмай кәсіпкерлік қызметпен айналысудан түсетін кірістер туралы ақпарат бермеуді, міндеттемелерді орындаудан жалтару мақсатында мүлікті иеліктен шығару жөнінде мәмілелер жасауды, сондай-ақ ақшалай қаражат пен мүлікті басқа да мақсаттарға пайдалануға байланысты өзге де іс-қимылдарды санауға болады.

ПІКІР

ЕЛ МҮДДЕСІ БӘРІНЕН БИІК

«Тура биде туған жоқ, туғанды биде иман жоқ» дегендей, әрбір мемлекеттік қызметшінің бойында қарапайымдылық және адамгершілік қасиеттер болуы тиіс. Себебі, біздің оймызда жеке мүддеміз емес, ең алдымен елдің мүддесі тұрады.

Біз өткен мектеп, біз көрген жұмыс кәсіби деңгейдің шегін үйретті. Кез келген адам кез келген дәрежедегі жұмысты төменгі сатысынан бастау керек. Сонда ғана ол жоғарыда отырып, өмірлік тәжірибесі арқылы төменгі сатыдағы жағдайды танып, тез түсіне алады. Бүгінде мемлекеттік қызметші білікті ғана емес, адал болуы абзал. Ашығын айтқанда, мемлекеттік қызметші жемқорлыққа жол бермей, қашанда мінсіз болуы тиіс.

Қазіргі таңда елімізде жүргізіліп жатқан сот-құқықтық реформалардың жемісті нәтижелері бізді жаңа белестерге көтереді.

Жаңа Қылмыстық, Қылмыстық процессуалдық, Қылмыстық атқару кодекстері енгізілді. Бұл қылмыстық заңнамаға енгізілген өзгерістер бас бостандығынан айырумен байланысты емес балама жазалар тағайындап, елімізде түрмеде жазасын өтеушілердің санын азайтуға септігін тигізді. Сонымен бірге, тараптардың арасындағы дауды татуластыру арқылы шешу мүмкіндіктері қарастырылып, жаңа өзгерістер енгізіп нәтижесінде жаңа Азаматтық процессуалдық кодекс қабылданды. Бұл тараптардың құқықтары мен мүдделерінің уақытылы шешілуін, сот актілерінің сапалылығын арттырып, істерді қарау мерзімдерін қысқартуға мүмкіндік береді.

Бүгінде республикадағы барлық сот отырысы залдары дыбыс-бейнетіркеу жүйесімен 100 пайызға жабдықталды. Жалпы алғанда, жаңа технологияларды енгізу сот қорғауына қолжетімділікті жеңілдетті.

Тағы бір айта кететін жәйт,«Сот кабинеті» атты енгізілген ақпараттық сервис кез келген тұлғаның уақытын үнемдей отыра, үйінен немесе кеңседен шықпай, ғаламтор желісі арқылы сотқа талап арыз, өтініштер мен шағымдарды тапсыруға, әрі мемлекеттік баж төлеуге мүмкіндік берді.

Сот кабинеті – бұл электрондық ақпараттық сервис, ол сот органдарының онлайн сервисіне қолжетімді бірыңғай терезе болып саналатынын, сот ісін жүргізуді жеңілдету және азаматтар үшін сот жүйесінің қол жетімділігін қамтамасыз ету мақсатында іске асырылған.

Осы сервистің негізгі ерекшелігі азамат, оның қорғаушы тұлғасындағы өкілі немесе заңгер кез келген ыңғайлы уақытта, үйінен немесе кеңседен шықпай-ақ интернет желісі арқылы сот құжатын, сондай-ақ, сот актісін басып шығара алады. Әрбір сотқа жүгінген азамат «Сот кабинеті» арқылы арыз беру үшін Халыққа қызмет көрсету орталығында электронды цифрлы қолтаңба алады.

Сот кабинеті сервисі арқылы заңды тұлғалардың мемлекеттік баж төлеу мәселесі шешімін тапты, жеке тұлғаның төлем карточкасы арқылы бажды төлеу, сондай-ақ, төлем құжатының сканерден өткен көшірмесін беру мүмкіндігі бар.

«Сот кабинеті» және «Сот құжаттарымен танысу» электронды сервистері Жоғарғы соттың www.sud.kz ресми сайтында іске қосылған. Аталған қызметтерді электронды цифрлы қолтаңбасы бар азамат тұтына алады.

Аталған сервис сот өндірісінің жеделдігі мен қолжетімділігін қамтамасыз ету үшін Жоғарғы Сот сайтындағы электронды сот құжаттарымен танысуға мүмкіндік береді. Бұл ретте осы сервистің артықшылығы азаматтардың өз уақыттарын ұтымды пайдаланып, сот құжатын алуға сотқа барып уақытын кетіріп, қаражатын шығындап, әуре-сарсаңға түспеуінде.

Осылайша, бүгінгі күні, электрондық құжат айналымының бірыңғай жүйесі енгізіліп, сот ісін жүргізуде қазіргі заманғы бағдарламалық өнімдер пайдаланылып, ақпараттық технологиялар арқылы Қазақстан халқына көптеген ақпараттық қызметтер көрсетіліп, республиканың сот жүйесінің тиімділігін, қолжетімділігі және ашықтығын одан әрі арттыруға қажетті жағдайлар жасалды.

Ж.ҚОЛҒАНАТ,
Қарақия аудандық сотының кеңсе меңгерушісі
МАҢҒЫСТАУ ОБЛЫСЫ

МЕЖЕ

ӘДЕП КОДЕКСІН САҚТАУ - ӘР ҚЫЗМЕТШІНІҢ МІНДЕТІ

Қазақстан Республикасы мемлекеттік қызметшілерінің Әдеп кодексі мемлекеттік қызметшілердің қызметтік әдебінің стандарттарын белгілейді және қоғамның мемлекеттік органдарға деген сенімін нығайтуға, мемлекеттік қызметте өзара қарым-қатынасты қалыптастыруға, сондай-ақ, мемлекеттік қызметшілердің әдепсіз әрекетінің алдын алуға бағытталған.

Мемлекеттік қызметші халықтың, елдің алдындағы тұлға болғандықтан, оның әрбір айтқан сөзі мен іс-қимылын халық үнемі бақылап отырады. Ел үшін жан аянбай жұмыс жасайтын мемлекеттік қызметші қашанда көпке сыйлы.

Әдеп кодексі 5 тараудан тұрады. Онда мемлекеттік қызметші бағдар етер қағидалар толық қамтылған. Мемлекеттік қызметшілердің қызметтік әдебі таза ниеттілік – қоғам игілігі үшін мемлекетке кәсіби және жауапты қызмет ету, адалдық – өз міндеттеріне шынайы көзқарас, әділдік – жеке және заңды тұлғалардың, қоғамдық топтар мен ұйымдардың ықпалына қарамастан заңды шешім қабылдау және кез келген мән-жайлар бойынша біржақтылық пен субъективтілік себебінен адамдарды кемсітуге жол бермеу, ашықтық – жұртшылықпен жұмыс жасауға дайын екенін көрсету және өз іс-қимылының ашықтығын қамтамасыз ету, сыпайылық – азаматтар мен әріптестерге дұрыс және құрметпен қарау, жүгінген тұлғаларға бағдар болып – мемлекеттік қызметтерді тұтынушы ретінде халықтың сұраныстарын толықтай бағдарлай отырып, әуре – сарсаңға салуға жол бермеу жөнінде шаралар қабылдау қағидаттарымен негізделеді.

Қазіргі таңда елімізде мемлекеттік қызмет аппаратының кәсіби біліктілігіне, мемлекеттік қызметшілердің моральдық-әдептік келбетіне зор мән беруде. Сондықтан, мемлекеттік қызметте үлкен жетістіктерді бағындыруды көздеген әрбір мемлекеттік қызметші Әдеп кодексін және «Қазақстан Республикасының мемлекеттік қызметі туралы» заң талаптарын мұқият сақтап, еліміздің өркендеуіне зор үлес қосуы қажет.

М. ЕРЖАН,
Ұлытау облысы кәмелетке толмағандардың істері жөніндегі мамандандырылған ауданаралық сотының кеңсе меңгерушісі

ОҢ ҚАДАМ

ЕРІКТІЛЕР КӨМЕК БЕРДІ

Украинаның Чернигов қаласындағы бомбапаналарын 3 сәуірде қазақстандық «Еркіндік періштелері» қайырымдылық жобасы жабдықтаған екі мектеп биылғы оқу жылында алғаш рет есігін ашып, оффлайн режимінде оқытуды бастады. Ондағы 34 мектептің 27-сі соғыс кезінде зардап шеккен болатын. Жалпы бұл елде зардап шеккен 2500-ден астам оқу орнының 400-ден астамы толығымен қирап, қалпына келтіруге жатпайтын боп қалған еді.

№6 Чернигов мектебі 2022 жылдың наурыз айында аулаға түскен зымыраннан зақымданған. Ғимарат қирамағанмен, 88 терезесі қирап, 36 батареясы бүлінген. Мектеп мемлекет қаражаты есебінен қалпына келтірілді, бірақ қазақстандық еріктілер мен Бельгиядан келген донорлар бомбапананы жабдықтауға көмектесті. Жөндеу жұмыстарынан бөлек, еріктілер 260 жиналмалы орындық, 80 жиналмалы үстел, екі өрт сөндіргіш, 3 жылытқыш, сондай-ақ маршрутизаторлар, ұзартқыштар және басқа да жабдықтар сатып алды. Ал №13 Чернигов мектебі әуе шабуылынан зардап шеккен, бірақ аман қалған аймақтағы үш мектептің бірі. Қазір мұнда әуе бомбаларының тікелей соққысынан толықтай қирап, қалпына келтіруге жатпайтын көршілес №18 және №21 мектептің балалары да оқытылады.

Жалпы, соғыс жағдайындағы Украинадағы жаңа ережелерге сәйкес егер мектепте әуе шабуылдары кезінде балалар түсуі керек жабдықталған жерасты бомбапанасы болмаса, ол оффлайн режимде жұмыс істей алмайды. Украинада мұндай дабылдар жиі кездеседі және әдетте 20 минуттан 4 сағатқа дейін созылады. Осы уақыт бойы балалар бомбапанада болуы керек.

2022 жылдың маусым айында қазақстандықтар Черниговтағы мектептерді қалпына келтіруге көмектесу туралы украиндық еріктілердің шақыруына жауап берді. Украин мектептеріне көмектесу үшін Қазақстаннан еріктілер арнайы періштелер бейнесіндегі дәстүрлі украиндық мотанка қуыршақтарын жасау іс-шарасы – толокаларға жиналды. Жәрмеңкелерде сатылған кәдесыйлардан түскен қаражат украиналық білім беру мекемелеріне көмекке жіберіледі. – Біз маусым айында Астанада бірінші толока өткіздік. Содан бері біздің толокаларымыз тұрақты сипатқа ие болып, жобаның волонтерлік топтары – Астана, Алматы, Қарағанды және Павлодарда жұмыс істеп жатыр. Жобаның сегіз айының ішінде біз Черниговтағы екі мектептің бомбапаналарын жабдықтауға көмектестік, олар биыл алғаш рет оффлайн режимінде білім беруді бастады, – дейді жоба үйлестірушілерінің бірі Ирина Семенчук. Ал оның әріптесі Евгений Рибалконың айтуынша, көптеген украин мектептерінің жертөлелері белгілі себептерге байланысты баспанаға бейімделмеген. Бейбіт уақытта олар негізінен тұрмыстық қажеттіліктерге және көкөністерді сақтауға пайдаланылды. Сондықтан оларда кем дегенде уақытша оқу процесін ұйымдастыра алу үшін қазір елеулі инвестициялар қажет.

Е.КЕБЕКБАЙ,
«Заң газеті»

ТАРАТУ

2. «BASTAU EXPRESS» ЖШС, БСН 220740036536 (Алматы қаласы, Алатау районы, Солтүстік айналма жолы,78/1), өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Алматы облысы. Еңбекшіқазақ ауданы, Шелек ауылы, Жібек жолы көшесі, 134/3. Тел.: 87479054383.

3. «Дилнарам» ЖШС, БСН 230240009364 (Қазақстан, Жетісу облысы, Панфилов ауданы, С.Сейфуллин көшесі, 11 үй, 1 пәтер) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Жетісу облысы, Панфилов ауданы, Жаркент қаласы, Жібек жолы көшесі, 61/3 үй. Тел.: 87762060909.

8. «БОРЯ» ЖШС ұйымы, БСН 180540021838, Қазақстан, Атырау облысы, Индер ауданы, Индербор кенті, 4 участок көшесі, 8 үй, 8 пәтер, өзінің жойылғандығы туралы хабарлайды. Талап-шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Қазақстан, Атырау обл., Индер ауданы, Индербор кенті, М.Жумабаев көшесі, 8 үй, 8 пәтер. Тел.: 87021503452.

11. Астана қаласындағы «Universal Logistics» ЖШС (Универсал Логистикс) филиалы (БСН 150441031900) өзінің таратылғаны (қайта ұйымдастырылғаны) туралы хабарлайды. Талап-шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Астана қаласы, Д. Қонаев көшесі, 12/1, «Сулы-жасыл бульварда» БО, 804.

12. «ЖШС Маңғыстау көп салалы комбинаты-1» ЖШС, БСН 160840009717, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Маңғыстау облысы, Ақтау каласы, Приозерный кенті, 13/1, тел.: +77024850302.

13. «Курыкурылысинвест» ЖШС, БСН 030940003953, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Маңғыстау облысы, Ақтау каласы, Приозерный кенті, 13/1, тел.: +77024850302.

14. «Раушан-2022» ЖШС, БСН 220140015432, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Түркістан облысы, Отырар ауданы, Шәуілдір ауылы, Сұлтанбек Қожанов көшесі, 19 үй.

15. «Теміржол контракт-1»-ның (БСН 071240015307) жабылуына байланысты алыс-берісі бар мекемелер, жеке азаматтар хабарландыру газетке жарияланған күннен бастап 2 ай ішінде хабарласуына болады. Өтініштер мына мекенжай бойынша қабылданады: Маңғыстау облысы, Бейнеу ауданы, Бейнеу ауылы, Сұлтанбай Ақшабаев көшесі, 8А үй.

ӘРТҮРЛІ

4. «СилкРоуд Трейд» ЖШС, БСН 190340005028, жарғылық капиталының 7540000 теңгеден 100000 теңгеге дейін азайғаны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап 1 ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Алматы қаласы, Алғабас ықшамауданы, Н-Теипов көшесі, 1А. Тел.: 87074179892.

5. «КазТурбоРемонт» сервис орталығы» ЖШС, БСН 060940003205, жарғылық капиталының азайтылғаны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап 1 ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Астана қаласы, Есіл ауданы, Қабанбай батыр даңғылы, 28 үй. Тел.: 87172576282, 87172576281.

6. «КазТурбоРемонт» холдинг компаниясы» ЖШС, БСН 090740011521, жарғы капиталының азайтылғаны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап 1 ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Астана қаласы, Есіл ауданы, Қабанбай батыр даңғылы, 28 үй. Тел.: 87172576282, 87172576281.

10. «TERMINALEX» ЖШС (БСН 060240005404) жарғылық капиталдың азайғаны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап 1 ай ішінде қабылданады. Мекенжайы: A35C2F0 (050016), Қазақстан Республикасы, Алматы қаласы, Түрксіб ауданы, Сүйінбай даңғылы, 162А.

16. Ленин кенті әкімінің аппараты мемлекеттік мекемесінің «Ленин кентінің «SUNQAR» дене шынықтыру-сауықтыру кешені» мемлекеттік қазыналық коммуналдық кәсіпорны, БСН 200740024350, өзінің «Ленин кентінің «SUNQAR» дене шынықтыру-сауықтыру кешені» мемлекеттік коммуналдық кәсіпорны болып қайта құрылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: ҚР, Павлодар облысы, Павлодар қаласы, Ленин кенті, Сарыарқа көшесі, ғимарат 55/1.

17. «Востокцветмет» ЖШС қатысушыларының кезекті жалпы жиналысының қайта өткізілетіні туралы хабарлама

«Востокцветмет» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі (Атқарушы органның мекенжайы: Шығыс Қазақстан облысы, Өскемен қаласы, Александр Протозанов атындағы көше, 121) өз қатысушыларын Серіктестік Басқармасының шешімінің негізінде және Қазақстан Республикасының «Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер туралы» заңының 44-бабына сәйкес, 2023 жылғы 12 мамырда 11 сағат 00 минутта Шығыс Қазақстан облысы, Өскемен қаласы, Александр Протозанов атындағы көше, 121 мекенжайында «Востокцветмет» ЖШС қатысушыларының кезекті жалпы жиналысының қайта өткізілетіні туралы ескертеді.

Қатысушыларды тіркеу 2023 жылғы 12 мамырда көрсетілген мекенжайда 9 сағат 30 минуттан 10 сағат 45 минутқа дейін жүргізіледі.

Жиналысқа қатысу құқығы бар қатысушылардың тізімі 2023 жылғы 11 мамырдың 00 сағат 00 минуттағы жағдайы бойынша жасалады.

Жиналысты өткізу, сырттай дауыс беру тәртібі Қазақстан Республикасының «Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер туралы» заңының 47, 48-ші баптарымен реттеледі.

Күн тәртібіндегі мәселелер:

1. «Востокцветмет» ЖШС-нің 2022 жылғы қаржылық есебін бекіту;
2. «Востокцветмет» ЖШС-нің қызметінің қорытындысы бойынша таза табысты бөлу;

Серіктестік қатысушыларының жалпы жиналысының күн тәртібіндегі мәселелер бойынша ақпаратпен (материалдармен) «Востокцветмет» ЖШС-нің Атқарушы органы орналасқан мекенжайда танысуға болады.

ҚҰЛАҚҚАҒЫС!

ХАБАРЛАНДЫРУ БЕРУДІҢ ТӨТЕ ЖОЛЫ
«ЗАҢ» Медиа-корпорациясының жарнама бөліміне хабарласыңыз немесе zanreklama@mail.ru электронды поштасына жолдаңыз.

ТЕЛЕФОН: 292 43 43,
8 708 929 9874

ЖОҒАЛТУ

9. «Сенгир-Тау» ЖШС ұйымының, БСН 130340024628, «Сенгир-тау для приема продуктов и товаров» деген жазуы бар тікбұрышты мөртабаны жоғалуына байланысты 2023 жылдың 15 ақпанынан бастап жарамсыз деп танылсын.

МҰРАГЕРЛІК

7. 30.12.2022 ж. қайтыс болған азамат Асан Бақыттың артынан қалған мүлкіне мұра ашылды. Мұрагерлердің және барлық мүдделі тұлғалардың мұралық құқығын жүзеге асыру үшін нотариус С.А. Жұмадуллаеваға жолығуын сұрайды. Мекенжайы: Алматы облысы, Еңбекшіқазақ ауданы, Шелек ауылы, Малай батыр көшесі, нөмірсіз ғимарат.

Ақтөбе облысының судьялар қауымдастығы Ұлытау облыстық сотының төрағасы Қайрат Төлепбергенұлы Адрановқа және туысқандарына жұбайы

Жанар Несіпбайқызы
КЕНТБАЕВАНЫҢ

өмірден озуына байланысты орны толмас қайғысына ортақтасып, көңіл айтады.

Қызылорда облысы соттары мен Соттар әкімшісінің ұжымы, ҚР Судьялар одағының облыстық филиалы Ұлытау облыстық сотының төрағасы Адранов Қайрат Төлепбергенұлына жұбайы

Жанар Несіпбайқызы
КЕНТБАЕВАНЫҢ

мезгілсіз қайтыс болуына байланысты қайғысына ортақтасып, көңіл айтады.

ЖАРНАМА БӨЛІМІ:

Алматы қаласы
Тел.: 8(727) 292-43-43,

8 (708) 929-98-74

E-mail:
zanreklama@mail.ru
zanreklama.kz

ЖАРНАМА ҚАБЫЛДАЙТЫН ОРЫНДАР:

ЖК «Қандыбаева», Газеттерге, журналдарға және сайттарға хабарландыру қабылдау агенттігі: 8(727)327 30 92, тел/факс: 273 47 98, 8 707 895 21 99, 8 701 739 27 83, 8 705 185 75 73 www.gazetyisaity.kz, e-mail: vsegazety@mail.ru Алматы қ., Абылай хан даң., 60, Мақатаев көш.қиылысы, 208 кеңсе.

ЖК «Best Agency», мекенжайы: Алматы қ., Абылай хан даң., 60, Мақатаев көш.қиылысы, 209 кеңсе. Тел/Whatsapp 8 707 280 09 12.

«KAIROS» ЖК, Алматы қаласы, Жібек жолы даңғылы, 55, Пушкин көшесімен қиылысы, «Алма» СО, 4 қабат, ресепшн, тел.: 271-49-39, 8707 705-92-22. E-mail: kaldybayeva@mail.ru. Барлық хабарландыруды What's app бойынша қабылдаймыз.

ЖК «Gold Capital» Нұр-Сұлтан қ., Абай көшесі, 78, 105-кеңсе. Тел.: 8 (7172) 52-02-11, 8(702)839-90-86.

«Sokrat-PV» Юридическое агенство» ЖШС, Павлодар қаласы,Крупская көшесі,61,кеңсе 23. Телефон: 87027159520; 87182221266 (жұмыс).

«Назар-1 фирмасы» ЖШС («РУТА» ЖА), директоры Кривилова Татьяна Ивановна. Шымкент қ., Г.Иляев көшесі, 47 (Шаймерденов к. бұрышы) РВК банктің жанында, Тел.: 8 (7252) 53-40-48. WhatsApp : +7-705-705-31-31. E-mail: nazar.reklama@gmail.com

ЖК «TRade and service», Алматы қ., ш/а Жетісу-3, 55/133.

ЖК «Аюбаева», Қарағанды қ., Жамбыл көшесі, 11. Тел.: 8 (7112) 42-00-71.

Арлан-консалтинг ЖШС, Семей қ.,К.Мұхаметханов көшесі,23 «А»,104-бөлме. Тел.: 8 (705) 798-58-18,8(708)4672701

«Грация» ЖШС, Атырау қаласы, Махамбетов көшесі, 107-а, 2-бөлме, тел.: 32-14-29, 30-65-24, 8701 920 4538.

«ЮрСлужба» ЖШС, Көкшетау қ., Е. Әуелбеков көшесі,129. Тел.: 8 (7162) 25-77-17,8(747)8097074.

«Версия-Пресс» ЖШС, Павлодар қ., Естай көшесі 40. Тел.: 8 (7182) 32-47-67,32-49-04

Қалиасқаров Нұрлан Нұрғисынұлы ЖК, Петропавл қ.,К.Сүтішов көшесі,58,30-бөлме,3-қабат. Тел.: 8 (7152) 46-02-57,ұялы тел.: 8 (777) 572-29-91, 8 (701) 315-54-59.

ЖК «Бакирова Г.», Шымкент қ., Желтоқсан көшесі, 18. Әділет Департаметінің жанында. Тел.: 8 705 714 58 77.

Михеева Ольга Станиславовна ЖК, Қостанай қ., Гоголь көшесі, 110, ВП 67 (Чехов-Гоголь көш. қиылысы), Тел.: 8-714-2-50-97-07, ұялы тел.: 8-7758847211,8-7053506918.

«Озат-1» ЖШС, Ақтөбе қ., Алтынсарин көшесі 31. Тел.: 8 (7132) 40-41-05,ұялы тел.: 87774348344 және Ақтау қаласы.

ЖК «SAPA KZ» Атырау қаласы, ұялы тел.: 87781063779,e-mail:zan-at@mail.ru.

«Юридическая фирма «Консультант» ЖШС Орал қ.,Л.Толстой көшесі,28. Тел.: 8 (7112) 50-88-05.

«Реклама» ЖШС, Орал қ., Достық-Дружба даңғылы,182. Тел.: 8 (7112) 50-47-34.

ЖК «Сагидоллина Б.», 1 Теміржол вокзалы, Р.Зорге көшесі 8,«Лина» шаштаразы. ardawka_94@mail.ru,Тел: 87058762218.

«Компания Жете» ЖШС, Талдықорған қ., ш/а, Молодежный 3-үй, 1-п. Тел.: 8(7282) 24-29-66, 87058147221.

ЖК Гавриленко И.И., Қостанай қ.,пр. әл-Фараби 119-үй,407-А бөлме. Тел/факс: 8 (7142) 53-63-21.

«Жас Отау» ЖК Қыдырбаева Н.Н.Қызылорда қ., Әйтеке би көшесі, 27. Тел.: 26-45-89, ұялы тел: 8 (777)402-28-28; 8 (700) 332-24-78

ЖК Тажибаева, Тараз қаласы, Қойкелді көшесі 158 а, ХҚО аумағы. Ұялы тел.: 87017268772, 87054422939.

ЖК Новоселова Лилия, Петропавл қаласы,Қазақстан Конституциясы көшесі,28-үй,1-қабат. Тел.: (87152) 46-74-77,8-777-228-64-13.

ЖК «Reklam Servise», Тараз қаласы,Төле би көшесі,73 (ауладан кіру). Тел.: 8(7262)502222,ұялы тел: 87019457336 Татьяна.

ЖК «Выдай», Өскемен қаласы,60. Тел.: 8(7232) 578414,ұялы тел.: 87772256506.

ҚАРА АҒАШ ТҮБІНДЕГІ ОҚИҒА

(Хикая-детектив)

(Жалғасы, басы өткен санда)

Топ ескі канал бөгесіні үстіндегі қара жолға шықты. Сағадат баянын бастады.

«Екеуіміз осы жерде кездестік. Онда ылғи насыбай жүретінін білгесін, осында келгенмін насыбай сұрап». Орынбек оның келуінің себебі басқа екенін білсе де, әңгімені бұзбады. «Екеуміз насыбай аттық. Ол маған «Күніңді көре алмай жүрсің бе, неге біреуден атқанды пайда көресің» – деп тиісті. Осыдан ерегіс басталды, не түрлі боғауыз сөздер кетті, тіпті ұстаса бастадық. Мен осы өңірге белгілі көкпаршы болсам да оны аттан аудара алмадым. Тақымы өте мықты болатын, бұрын қорадан қашқан үш жасар бұқаларды атпен қуып жетіп, мүйізінен ұстап, тырп еткізбегенін талай көргенмін. Айқасып жүргенде ішімнен пышақ шығармаса екен деп тіледім. Ол да іс насырға шабар деп ойламаған шығар пышаққа қол апарған жоқ, мен де бұлай болар деп ойлаған жоқпын. Екеуміз апыр-топыр аттан құладық, екі ат екі жақта, біз төбелесіп жатырмыз. Бір кезде ол қамшымен менің басымнан осып-осып жіберді, мен басымды қорғап, қолыммен көлегейлеген кезде ол жақын тұрған менің атыма қарай жүгіре жөнелді. Мен жолдың келесі бетінде сәл алыстау тұрған оның атына қарай жүгірдім. Жүгіріп бара жатып көз тастап ем, киімінің алба-жұлбасы шыққан оған менің атым үркіп, ұстатпай жүр екен. Мен Ордабектің атына жеттім, бұл ылғи малға мініп жүрген жабы болатын, атқа қарғып міндім. Ашу-ызадан көзіме қан толып кетті, тіпті үзеңгіге аяғымның ұшын да ілген жоқпын, пырылдай шапқан ат басын соған бұрдым. Бұл кезде ол да менің атымды ұстап үлгірген екен, бірақ мен оның атқа мінуіне үлгіртпей, айқайды сала Шабдардың маңдайынан бір-екі рет тартып-тартып жібердім. Ат жұлқа тартқанда қолынан шылбыр шығып кетті, ол жерге бір құлап тұрды да каналға қарай қаша жөнелді. Мен атпен қуып жеттім, қолымдағы тобылғы сап қамшының өрім жағын қолыма бір орап алдым да, сап жағымен бастырмалата басынан тартып-тартып жібердім. Ол басын қорғаштай жоңышқалық орнына қарай қашты. Оны қуып келе жатып, шылбырдың бір ұшын ілмектеп күрмедім, кәдімге бұғалық сияқты болды да шықты, қуып жеткен кезде әлгіні оның мойнына тастап үлгірдім де, ат кеудесімен қағып өттім. Ол тұрамын дегенше шылбырды тақымға басып, оны сүйрете жөнелдім, поляны екі айналып шықтым да каналдың келесі бетіне шауып өтіп, ана ағаштың түбіне тоқтадым. Әрі-бері қарап едім. Қозғалар емес, каналдан өткен тұстан бастап оның қалтасынан ақша шашылыпты. Мен аттан түспестен оның денесінің жанына келгенде оң жағымнан біреудің қарап тұрғанын сездім. Жалт қарасам Тұрғанбай екен, айқайлап шақырып алдым да: «Неге қарап тұрсың, мойнындағы шылбырды шеш», – дедім. Шылбырды шешіп жатып ол: «Өліп қалыпты», – деді. Өзі қорқып тұр, сөйте тұрып, дүниесі құрғыр-ай жаман ғой, мына ақшаларды не істейін», – деді. Мен: «Жинап, қалтаңа салып ал», – дедім. Ол барлық ақшаны жинап қалтасына салып алды. Төңіректе басқа ешкім жоқ па екен деп ер үстінен бой созып ем, ана дөңнің басында тұрған екі баланы көрдім. Олардың қой бағып жүрген Мәтеновтің балалары екенін біліп, айқайлап аттың басын солай бұрып ем, олар ары қарай қаша жөнелді. Содан соң түнде келіп мүрдені ескі киізге орап, әріректегі ескі кепеге тықтым. Арада бірнеше күн ел болып оны іздеп, таба алмаған соң барып мүрдені әлгі жерден алып шығып, далаға апарып тастадым».

Қара ағаштың бұл жерге тамыр жайғанына біраз жылдың жүзі болған сияқты, бірнеше жыл бұрын өртенсе керек, төменгі жақ діңі қара күйе. Енді Сағадаттың жауабының растығын тексеру және бекіту үшін осы ағашты пайдалану керек. Куәлар да осы ағашты көрсетсе оқиға орны нақтыланды деген сөз. Оның көрсетуі, баяндауы бейнетаспаға жазылып, оқиға орнының схемасы сызылды, хаттама толтырылды.

Келесі күні дәл сол уақытта осы жерге әкелінген Тұрғанбай да, қосымша куәлар Мәтеновтің балалары да Сағадаттың жауабын растап шықты, қылмыстың болған жері, уақыты, жасалу әдісі айқындалды.

13. Тұтқын ба, тұтқын емес пе?

Кеше Сағадатты қамады, мұны бос қойды. Бос қойғаны бар болсын, не ұйқы жоқ, не тамақ батпайды. Тіпті, қара су да өтпей қойғанын қайтерсің. Сорлылығым-ай! Ау, Сағадат – кім, Ордабек – кім? Ордабек бұған аталас туыс емес пе... Неден қара басты мұны... Түбі ашылып отыр, сол кезде Ордекенді кім өлтіргенін айтса ғой, шіркін, мұның ары да, қолы да таза болар еді. Енді не болды... Сағадаттың қолшоқпары болып отыр... «Өлікте қолыңның ізі қалды, енді сотталсақ – бірге сотталамыз, атылсақ – бірге атыламыз, егер ұсталып қалсам – Ордабекті екеулеп өлтірдік», – деп айтамын деген Сағадаттың сөзінен соншама қорқып... Елдің бетіне қалай қарайды енді... Ақымақтық-ай, сонда бұлар неге төбелесіп жүр деп те ойламағаным ғой. Неге Сағадат «Ақшаны ал!», – десе алып, «Малды айда!», – десе айдай бергенмін? Сорлы басым-ай...

Енді уайымдай бергенше, құдайдың өзі мәулет беріп тұрғанда таныс іздеу керек. Құр жатқан болмас, таныстардан сұрастырып, адвокат іздейін. Бір қолына оқушы дәптерінен жасалған телефон анықтамалығын, екінші қолына телефон тұтқасын ұстап, кішкене қара телефонның шыңылдағанын тыңдап біраз отырды. Ойынан Ақмешіттен келген тергеушінің сөзі шығар емес. Жүдә, қатты пәлекет екен, «Соучастник болып кетуің мүмкін дей ме, қылмысты жасырдың дей ме, жалған куәлігің үшін жауаптысың дей ме», әйтеуір, таусылмайтын айып, бұл соны әдейі істеп пе, соны неге түсінбейді екен осы жұрт.

Жатын бөлмеге бет алды, санасында бір сұрақ: «Тұтқын ба бұл, тұтқын емес пе? Енді адвокатқа тұтқын болайын деп тұрған жоқ па, ол да сұрайтын шығар өкіртіп, бәрі көрініп тұрған нәрсе, оның мені қорғайтындай несі қалды, босқа шығындалам ба? Ал, адвокат таптың делік, сонда оған бере қоятын ақша қайда? Бірде-біреуіміз жұмыс істемегесін банк кредит те бермейді. Енді не істеу керек? Әй, қу тірлік-ай...

Тергеуші неғып Ордабектің сексен жеті бас малы туралы сұрамады, ә? Әлде білмей отыр ма... Менің айдасып барғанымды Сағадат жазып берген жоқ па жауабында. Онда неғып ол туралы сөз қозғамай отыр екен? Ол теңселе басады, аяғы да өзінікі емес сияқты.

14. Қанды қақпан

Сағадаттың қылмысын мойындағаны туралы хабар сол күні-ақ Ақмешіт пен Жаңақорғанға жетті.

– К-көке... Анау мойындап қойыпты...

– Не айтыпты? Тергеуші кім?

– Облыстан келген жігіт. Хваткасы қатты екен, анау бір күннің ішінде барлығын мойнына алыпты. Е-енді не іс істейміз?

– Қатынша ойбайлама! Кімнен білдің? Нені мойындапты?

– Адвокаттан. Бәрін өз еркімен мойындап, қол қойып беріпті, кеше хаттап, видеоға түсіріп қойыпты, енді тек сотқа барады екен. Тергеуші де бір сұмдық дейді, адамның ішіне кіріп кетіп, айтпасын айтқызатын көрінеді.

– Әй!...Мен сенен тергеушіге характеристика бер деп тұрған жоқпын. Әлгі нақұрыс нені мойнына алыпты? Айтпайсың ба адам құсап.

– Енді...сасып... Ордабекті өлтіргенін мойындапты.

– Сосын? Ана жай туралы әңгіме жоқ па?

– Болмаған сияқты...

– Адвокаттан ақша аяма, ананың не айтқанын толық біл. Ал, бақташыны өлтіргенін мойындаса – ол өз шаруасы, тіпті оның сол бойынша сотталып кеткені жақсы. Бізге тек ана шаруа ашылмауы керек. Соттағыларға ескертем... Болды, телефон соғып, миды ашыта берме, маңызды болса ғана хабарлас.

Сағадат болса уақытша ұстау абақтысында ойға шомған, көз алдынан бүкіл ғұмыры тізбектеліп өтуде. «Елеске малданып, алдауға түсіп, кісі қанын жүктеген сияқты. Оның болу себебін ашық айтса – бірталай адам сотталуы мүмкін және мұның да қылмысы ауырлап, зонада өтер жылы да ұзармақ, сондықтан осы айтқанынан таймағаны дұрыс. Бірақ, іші күйіп барады, аналар мұны қалқалап тап-таза қалып барады. Сырттан қарасаң керемет адамдар сияқты, істеп жүргендері анау. Осы жұрт мына байлардың көбісі пашти қылмыскер екенін біле ме екен? Әй, білмейді-ау. Ай... дүние тағы бір айналып келсең...Түбіне мен жетемін әлі Жәмит, қара да тұр!

Осының барлығы неден басталып еді, өзі? Иә, ана жылғы аламан дүбір, атышулы ат жарысынан, бас жүлдеге Toyota Land Cruiser Prado тігілген бәйгеден басталған екен ғой. Әкесі бар болғыр да қоймады: «Оу, мына елге белгілі Жәмит туыс асыл тұқымды жүйрік атын додаға қоспақшы, бәйгенің жайын білетін атшабары жоқ болып қиналып саған қолқа салып отыр екен, нең кетеді, атына шауып көр, озып келсең абырой, екіншіден, ауданның бензинін ұстап отырған камерсант емес пе, құр қол қалмассың», – деп. Иә, сол жолы көрсең ғой Жәмитті, аузы жаялықтай болып мәз-мәйрам болды емес пе, бас бәйгеге келген машинаны айналып шықпай қалған жоқ па, тіпті сол күні соның ішіне қонып еді ғой дүниеқоңыз ит. Сол күні емес пе еді тал шыбықтай бұралған Шынарды бұған қосатын болғаны, қызын шақырып алып, мұнымен таныстырып, «Жігіттің төресі, нағыз азамат»,–деп мақтағаны, қыз да кетәрі емес сияқты көрінген. Сөйтсе сұмдығы ішінде екен ғой, сонда бұлар мені ойнатып жүргені ме?! Осыдан аман келейін, көрсетемін ойнатқанды».

Миы сапырылысқан ойдан қорғасындай болып, басы бейне шытынап жарылып кететіндей көрінуде. «Қызы да бір әперис екен ғой, бұл қайдан білсін, үш жыл мұрындықтады да отырды-ау... Алматыдан каникулға келді бітті – бұған хабар салады, тапқан-таянғанын қалтасына салып бұл жетеді ентігіп. Ақмешіт, Жаңақорған, Шымкент, Түркістанда бұлар бармаған кафе, ресторан қалды ма екен, сірә. Әй, жарымеспін ғой.. Атын да баптадым, бәйгеге де, көкпарына да шаптым... Қаншама табыс тапты... Одан бірдеңе берсе де, бермесе де риза болдым ғой мен дөрак. Ал, енді не таптық, сотталайын деп отырмын.

Қайдан білейін мен сорлы, болашақ қайын атам болады деп жүрген, оның үстіне автозәпіравкілердің құдайы атанған адам бар, анау облысты ұстап тұрған көзі бақырайған алпамсадай дәу бар, «Өскеннің» жігіттерінің машиналары батпақтап қалыпты дария жақта, итеріп шығарысып жібер» дегесін барған едім ғой, үлкен лауазымды адамдардың машинаны бірге итерісіп жүргеніне қарап сонда: «Алла-ау, мынау не деген керемет адамдар, не деген кішіпейіл жандар» – деп ойлаған едім. Сөйтіп жүргенде ішіндегі адамдарымен қоса машина дарияға күмп берді. Ішінде екі адам бар екенін, олардың кім екенін кейін естіді ғой бұл сорлы. Сонда мыналар ана марқұмдарды әдейі дарияға ағызып жіберейін деп тұрған жоқ па деген ой келмегенін қарамайсың ба. Ол ой келсе осылай отырар ма едім. Кейін білді ғой мұның сырын, бармағыңа қоса басқа жеріңді тістесең де барлығы кеш еді ғой ол кезде. Не болса да – бітті енді, алты жылдан бері мазалап, ұйқы бермей жүрген салмақтан құтылды. Бүгін бір тыныш ұйықтайтын шығар.

Бұл кезде облыс басшыларының бірі болып отырған лауазымды адам да осы іске қажетті дегендермен телефон арқылы байланысып, көңілін бірлеп отырған. Сонда да ойынан жаңақорғандық кәсіпкердің хабары шығар емес. Осы жігітті іші ұнатпаса да, лауазым иесі оның дүние байлық үшін бәріне дайын екенін ұнатады, онысы бұған жақсы, ақша болып құяды.

Сол күні, иә... иә, осыдан алты жыл бұрын ол «көкелеп» тағы да келген еді, Ресейден бензин әкелу үшін көмек сұрады. Бұл ішінен «Не деген аппетит» – деп қойды анау «бір состав» дегенде. Ойлана бастады, одан түсетіні де аз емес, оның үстіне көктемгі егіске бөлінгеннен қымтығаны бар, оны да осыған сатқызады, қомақты қаржы болатын түрі бар. Біраз ыңыранып отырды, санасында ананың «Жаңақорған ауданы бес-алты айдан бері айлық алған жоқ, жалақы орнына мал, астық, жанар-жағармаймен құтылуда» деген сөзі, бір сәт мол қазына түсетін істің құлағы көрінгендей болды. Аудан басшысына телефон соқты, барлық шаруашылықтар бойынша жалақы қарызы жоқ екен, әлгінің айтқаны рас болды. Облфинмен, банкпен сөйлесті әр ауданға там-тұмдап беретін ақша келіпті.

Ертеңіне бұл іске кірісті. Құпия ұстайтын екі арызқойы бар еді, соның біреуін шақыртты да, қалтасына жол пұлы үшін ақша салып, жұмыс бағытын түсіндірді, ол жолға шықты. Сол күні мұның атына Жаңақорғаннан телеграмма түсті, кімнен екені белгісіз. Бірақ «Өскен» колхозы халқы көптен ақша алмаған, жиналып, көшеге шықпақшы екен деген мағынадағы хабар қолына тиісімен лауазымды адам аудан басшысына, аудандық банкке телефон соқты, «Өскеннің» төрағасын өзіне шақыртты.

Кеңес билігінің соңғы жылдарында Шымкент облысынан қызмет бабымен ауысып келген жігіт ағасы ел жағына қайтқысы келетінін бұған бірнеше рет айтқан болатын, ылдым-жылдымы жоқ оны ұнатпайтындықтан бұл келісім бермей жүрген-ді. Мезгілі енді келген сияқты. Екеуара әңгіме ел жайын сұраудан басталды. Анау терлеп-тепшіп баяндауда. Біраздан соң бұл телегрантаны көрсетті, ананың көзі шарасынан шығып кетті.

– Інім, саған жаным ашып отыр. Сырттың адамысың, еліңнен де ұяламын, ертеңдері «Бір жігіт елдеріне барып қалып еді, сиғызбай, соттатып жіберіпсіңдер», – деген әңгімеге қалармыз. Не болғанда да мына әңгімені басу керек, жоғарыға шығып кетсе – не болатынын құдай білсін. Мен ауданыңның басшысымен, райфомен, банкпен сөйлестім, қазір облбанкке келіп тұрған ақша аз ғой, әр ауданға жеті-сегіз миллионнан ғана беруге мүмкіндік болып тұр. Мен сендердің ауданға бөлінген қаржының барлығын сендерге бергізгелі отырмын. Дабыра қылмау керек, көп қаржы ғой, ертең түстен кейін кассирді бір көлікпен жіберіп, райбанктен сол ақшаны алып ал, келесі айда келесі колхозға береміз, сөйтіп отырмасақ болатын емес.

– Ау, біздің айлыққа қарызымыз жоқ, бәрін мал, запчасть, бензин есебінен беріп тастағанбыз. Мұны не істейміз сонда?

– Барлық ұжымда да сондай. Ал шу шығарып отырған сендердің ауылың, сосын мен сендерге көмектескелі отырмын. Келесі айдың есебінен беріңдер, әйтеуір, ел тынышталу керек. Понятно?

– Жақсы... Бір таблетка «Уаз» және екі-үш жігіт бөлейін кассирдің қасына.

– Өйтпе. Жұрттың құлағын көтеруге болмайды. Бес орындық «Уаз» шоферымен болса – сол жетеді. Кассир екеуінің бес-алты қап ақшаға шамасы келетін шығар...

– Келеді ғой...

– Дұрыс. Ешкімнің білмегені жөн. Бүгін кері қайтып, басбухпен бірге құжаттарды дайында. Бірақ, оған ештеңе айтпа, кассир де білмесін. Банктегілер олардың түстен кейін келгені дұрыс деп отыр, сонда ешкім күманданбайды екен. Әдетте ақша алуға кассирлер ертеңгісін барады ғой, оны жұрт сезіп қояды екен. Көрдің бе... мен банкке «Өскен» қай уақытта келсе де ақша босатыңдар деп тапсырма бердім. Кассир мен шоферға тек жолға шығарда айт. Осыны ың-шыңсыз бітірсек, сенің өтінішіңді орындауды ойланып көрерміз...

(Жалғасы келесі санда)

Алдажар ӘБІЛОВ

БАРЛАУШЫ ЖАЗБАЛАРЫ

КАИР

Каир қаласы жалпы адам цивилизациясы тарихының бірден бір куәсі десек артық болмас. Кім өтпеді осы қала арқылы – африкалықтар, азиялық тайпалар, римдіктер, гректер, арабтар, түркілер, европалықтар, тағы басқа. Дүниенің барлық діндері із қалдырған, Ибраһим, Мұса, Иса пайғамбарларға тікелей қатысы бар, қасиетті Құранда Алла Тағала атын атаған жалғыз ел – Мысырдың, оның астанасы Каир қаласының тарихын толығымен ешқашан санаңызға сиғыза алмайсыз. Мысыр мен Каир – ұлан-ғайыр, шексіз терең тарих, сан алуан құбыла. Бір келбеті фараон болса, екінші келбеті римдік, үшіншісі ислам болса, төртіншісі христиан, бесіншісі араб болса, алтыншысы түркілер. Осылай бітпес кітап. Сұлтан Бейбарыстың өзі біз үшін үлкен мақтаныш пен көкіректі қағатындай тұлға. Оның Ұлы қазақ даласынан шыққан біртуар ірі тарихи қолбасшы екенін, сол 90-шы жылдардағы Мысыр елінің Сыртқы істер министрі Амр Мұса ресми түрде мойындағаны Бектің есінде.

Каир 2011 жылғы Мысырдағы революцияға дейін Шығыстың «шпиондарға», яки шет елдердің барлаушыларына қолайлы қала болған деседі. Ислам әлемінің ең ірі орталығы болумен қатар, Израиль мен Палестина шиеленісінің түйінін ұстаған, Африка мен Жерорта теңізін қосқан, Суэц каналы арқылы әлемдік сауданы бақылаған Мысыр табиғи түрде әлемнің барлық барлау қызметтері үшін маңызды жер. Содан болар, кейбір шетел дипломаттарының әзілдеуінше, Каирде орналасқан шетел елшіліктеріндегі дипломаттардың үштен бірі барлаушылар деген болжам бар. Тек, Мысырға қарсы немесе зияны жоқ әрекеттер болмаса болды, ресми билік қалғанында барлаушылардың қолын қақпайды. Барлаушының жұмысына Каир көшелеріндегі ығы-жығы жүрген миллиондаған халық та, құмырсқаның илеуі сияқты базалары да, тоқтамас лекпен келетін туристер де, миың ашып адасып кететін көшелері де көмекші. Ол ол ма біздің эрамызға дейін 2000 жыл бұрын белгісіз барлаушының өзінің әміршісіне жазған хаты қазба жұмыстарында табылып, мамандарды бір таң қалдырғаны бар емес пе!!! Содан болар, тыңшылық пен барлаудың шыққан жері ежелгі Мысыр елі болып саналады деген әңгіме негізсіз емес.

Бек те осы әлемге нық басып, қазақ дипломатиясының өзіндік өрнегін салуға құлшына атсалысқан сол кездегі қызметкердің бірі еді. Тек Бек емес, дипломаттар үшін Каирдегі кезеңдер ұмытылмас естелік. Каирдің қайнаған жазы секілді саяси өмірі де төрт мезгіл «суыған» емес. Мысыр елі араб әлемінің саяси алаңдағы серкесі іспетті, тіпті Африка құрлығында да сыртқы саясатта белсенділігімен (әсіресе Президент Хосни Мубарак билігі тұсында) ерекшеленеді. Халықаралық, аймақтық, екі жақты, тағысын тағы конференциялар, жиындар Каирде үзілмейді. Неге десеңіз Мысыр бәріне дерлік мүше мемлекет.

Бірде қазақстандық делегация мүшелері Каир қаласының Замалек ауданында өтетін халықаралық конференцияға кешігіңкіреп келіп, ұят болып қала жаздады. Мысыр астанасының өзіне тән қасиеттерінің тағы бірі – ол кептелістер. Біздің делегация басшысының трибунада сөйлейтін уақыты келіп мінбеге шақырмақ болған кезде Бек тапқырлық тауып микрофон қосылған сымды көрсетпей тоқтан шығарып жіберген. Ұйымдастырушылар түйінді тауып жөндейміз дегенше біздің делегация мүшелері де үлгеріп жеткен. Бұл оқиғаны Бек күліп есіне алды. Әрине, бұл ерлік емес, десе де жауапкершілік пен патриоттық әрекет! Әсіресе, елден жырақта жүргенде айрықша байқалатын сезімтал және намысты қазақ дипломаттары мен барлаушыларына тән қасиет!

Бахытжан ТАСТАМБЕКОВ

ЗАҢ газеті

Редакторлар кеңесінің төрағасы – директор
Досымбек ӨТЕҒАЛИЕВ

Бас редактор **Айнұр СЕМБАЕВА**
Бас редактордың орынбасары **Шолпан ҚАРАЕВА**

Нөмірдің кезекші редакторы **Ерлік КЕБЕКБАЙ**

Меншік иесі:
«ЗАҢ» МЕДИА-КОРПОРАЦИЯ»
ЖАУАПКЕРШІЛІГІ ШЕКТЕУЛІ СЕРІКТЕСТІГІ

МЕНШІКТІ ТІЛШІЛЕР:

Астана	Айша Құрманғали 8 707 851 91 13.
Алматы облысы	Нұрбол Әлдібаев 8 701 357 66 84.
Ақтөбе облысы	Жансая Есмағанбетова 8 705 398 62 83.
Атырау облысы	Боранбай Ғалиев 8 775 543 03 80.
Маңғыстау облысы	Жазира Әбіл 8 702 514 54 44.
Қызылорда облысы	Гүлбану Мақажан 8 701 697 39 86.
Түркістан облысы	Сейітхан Құлмаханбетов 8 707 721 19 59. Шадияр Мекенбайұлы 87757335665
Батыс Қазақстан облысы	Нұрлыбек Рахманов 8 707 177 80 70.

РЕДАКЦИЯНЫҢ МЕКЕНЖАЙЫ:

050012, Алматы қаласы,
Х.Досмұхамедұлы көшесі
68 «б»-үй.
Қабылдау бөлмесі:
292-43-43, 8 708 929 9874, zangazet.kz

E-mail: zanreklamaastana@mail.ru

«Заң газеті» аптасына 2 рет – сейсенбі, жұма күндері жарық көреді.
Жеке таралым 5578 дана
Апталық таралым 11 156 дана

Тапсырыс №50 Индекс 65921

Газет Қазақстан Республикасы бойынша таралады

Газетіміздің электронды нұсқасын ZANMEDIA.KZ сайтынан оқи аласыздар.

Газет бетіндегі жарияланымдардың позициясы мен фактілері үшін редакция жауап бермейді.

Жарнама мен хабарландырулардың мазмұнына жарнама беруші жауапты. Жарнама берушінің жіберген қателігіне байланысты талап-тілектер хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай мерзім ішінде қабылданады.

Газетті есепке қою туралы **№16297-Г куәлікті 2017 жылғы 12 қаңтарда** Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникация министрлігі берген.

Газеттің терімі мен бет қаттау жұмыстары «Заң» Медиа-корпорация» ЖШС компьютерлік орталығында жасалды. Алматы облысы, Іле ауданы, Өтеген батыр ауылы, Сейфуллин көшесі, 2«б», «Принт плюс» ЖШС баспаханасында басылып шығарылды. Тел.: факс. 8 (727) 51-78-27, 8 (727) 51-78-31